Халқ зиёлилари рўзномаси

Маърифат

معرفت

MARIFAT

1931 йил 4 июлдан чиқа бошлаган | 1992 ЙИЛ 25 ИЮЛЬ, ШАНБА | № 63 (3659). Баҳоси 1 сўм 50 тийин.

Ўзбекистон Республикасининг қонуни

ТАЪЛИМ ТЎҒРИСИДА

Таълим олиш ҳуқуқи шахснинг асосий ҳуқуқларидан биридир.

Таълим Ўзбекистон Республикасида жамиятни ижтимоий-иқтисодий, маънавий ва маданий ривожлантиришнинг устивор соҳаси ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси таълим соҳасидаги давлат сиёсатини умуминсоний қадриятларни, халқнинг тарихий тажрибасини, маданият ва фан бобидаги кўп асрлик анъаналарини, жамиятнинг истиқболдаги ривожини ҳисобга олган ҳолда юргизади.

Таълим илм бериш ва тарбияни ўз ичига олади, у республиканинг ақл-заковат ва илм борасидаги куч-қувватини ривожлантириш, жамият, оила ва давлат олдидаги ўз масъулиятини англайдиган ҳар жиҳатдан баркамол эркин шахсни шакллантириш мақсадини кўзлайди.

I БУЛИМ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Ўзбекистон Республикасининг таълим тўғрисидаги қонунлари

Таълим Конституцияга, «Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллиги асослари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига, ушбу Қонунга ва уларга мувофиқ ҳолда чиқариладиган бошқа қонун ҳужжатларига мувофиқ рўёбга чиқарилади.

Қорақалпоғистон Республикасида таълимга доир масалалар Қорақалпоғистон Республикасининг Конституцияси ҳамда қонунлари билан тартибга солиб борилади.

2-модда. Таълим тўғрисидаги қонунларнинг вазифалари

Таълим тўғрисидаги қонунлар фуқароларнинг илм олиш соҳасидаги конституциявий ҳуқуқлари ҳимоя қилинишини таъминлайди, жисмоний ва юридик шахсларнинг таълим соҳасидаги ўзаро муносабатларининг принциплари, ҳуқуқ-ваколатлари ва масъулиятларини, Ўзбекистон Республикасида таълим эркин ривожланишининг ҳуқуқий кафолатларини белгилаб беради.

3-модда. Таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий принциплари

Таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий принциплари қуйидагилардан, чунончи:

таълим ва тарбиянинг инсонпарварлиги ҳамда демократиклиги;

таълим тизимининг узлуксизлиги ва изчиллиги;

давлат таълим тизимининг илмийлиги ва дунёвийлиги:

таълимда умуминсоний ва миллий-маданий қадриятларнинг устиворлиги;

давлат таълим стандартлари доирасида ҳамманинг таълим олиши учун имконият яратилганлиги;

таянч (тўққиз синф ҳажмидаги) таълимнинг мажбурийлиги;

таълим, маънавий ва жисмоний тарбия дастурларини танлашга ягона ва табақалаштирилган ёндашув;

билимдонлик ва истеъдодни рағбатлантириш;

таълим муассасаларида чет тилларни ўрганиш, дин тарихи ва жаҳон маданияти соҳасида билим олиш учун шароитлар яратиш;

таълим муассасаларининг сиёсий партиялар ва ижтимоий-сиёсий ҳаракатларнинг таъсиридан ҳоли бўлиши;

тарбияланувчилар ва таълим олувчиларни ҳурматлаш;

педагог шахсини, унинг ижтимоий мавқеини ҳурматлаш;

амалдаги қонунлар доирасида мулкчиликнинг барча шаклларидаги таълим муассасаларининг тенг ҳуқуқлилиги, уларнинг мустақиллигидан иборатдир.

4-модда. Илм олиш ҳуқуқи

Ўзбекистон Республикаси келиб чиқиши, жинси, тили, ёши, ирқи, миллати, эътиқоди ва динга муносабатидан, ижтимоий аҳволи, машғулотининг тури, турар жойи, республика ҳудудида қанчадан бери яшаётганлигидан қатъий назар барчанинг таълим олиши учун тенг ҳуқуқларни кафолатлайди.

Таълим муассасаларига қабул қилиш шартлари давлат бошқарув идоралари томонидан тасдиқланадиган қоидалар билан белгиланади.

Таълим олиш ҳуқуқи:

таълим олиш учун ижтимоий-иқтисодий шарт-шароитлар яратиш;

давлат тасарруфидаги ва давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасалари тармоқларини ривожлантириш;

давлат тасарруфида таълим муассасаларида бепул таълим олиш ва давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасаларида белгиланган меъёрлар доирасида таълим олиш;

таълимнинг кундузги, кечки, сиртқи, оиладаги ва экстернат таълим каби турли шаклларидан фойдаланиш, давлат таълим муассасаларида шартнома асосида пуллик таълимни йўлга қўйиш;

барча турдаги таълим муассасаларини битирувчиларнинг таълимнинг кейинги босқичи ўқув юртига киришларида тенг ҳуқуққа эга эканлиги билан таъминланади.

Бошқа давлатларнинг фуқаролари таълимни шартномалар ва битимларда белгиланган шартларда ва тартибда республика таълим муассасаларида оладилар.

5-модда. Таълим тиллари

Таълим муассасаларида таълим беришда қайси тилдан фойдаланиш «Ўзбекистон Республикасининг давлат тили тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан тартибга солинади.

6-модда. Таълимнинг давлат стандартлари

Ўзбекистон Республикасида мулкчиликнинг барча шаклидаги ўқув юртлари учун мажбурий бўлган маълумот савиясига ва ўқув дастури ҳажмларига нисбатан қўйиладиган асосий талабларни белгилаб берувчи, таълимнинг жаҳон тажрибаси мезонларига мос давлат стандартлари белгиланади.

Таълимнинг давлат стандартларини белгилаш ва жорий этиш тартиби Ўзбекистон Республикасининг Ҳукумати томонидан белгиланади.

II БУЛИМ. ТАЪЛИМ ТИЗИМИ

7-модда. Ўзбекистон Республикасида таълим тизими

Ўзбекистон Республикасида таълимнинг ягона тизими амал қилиб, у қуйидагиларни ўз ичига олади:

мактабгача тарбия;

умумий таълим;

мактабдан ташқари таълим;

ҳунар-техника таълими;

ўрта махсус таълим;

олий таълим;

илмий ва илмий-педагогик ходимлар тайёрлаш;

кадрларнинг касб-кор малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш;

оиладаги таълим;

мустақил таълим.

Таълим тизими ўқув режалари ва дастурлари мувофиқлаштирилганлиги, таълим босқичлари ва шаклларининг изчиллиги, таълимнинг давлат стандартларига мос келиши билан таъминланади.

8-модда. Мактабгача таълим

Мактабгача таълимнинг вазифаси бола камолати асосларини шакллантиришдан, унинг билимга қизиқишини, маданий-аҳлоқий эҳтиёжларини, дастлабки меҳнат кўникмаларини, илмга муҳаббат қўйишини ўстиришдан, саломатлигини мустаҳкамлашдан иборатдир.

Мактабгача тарбия оилада ва мактабгача тарбия муассасаларида олиб борилади.

9-модда. Умумий таълим

Умумий таълим узлуксиз давлат таълими тизимида асосий бўғин бўлиб, таълим олувчилар илмий билим, меҳнат ва бошланғич касб-кор кўникмалари, ишбилармонлик асосларини эгаллашларини, шунингдек ўз ижодий қобилиятлари ва маънавий фазилатларини ривожлантиришларини таъминлайди.

Умумий таълим уч босқич: бошланғич (I—IV синфлар), таянч (V—IX синфлар) ва ўрта (X—XI (XII) синфлар) босқичдан иборат бўлиб, бошланғич, таянч ва ўрта мактабларда, бошқа ўрта ўқув юртларида (гимназиялар, лицейлар ва бошқаларда) амалга оширилади.

Таянч таълими мажбурий бўлиб, таълим олувчиларга ўрта таълим муассасаларида, турли хил ҳунар ва ўрта махсус ўқув юртларида таълим олишни давом эттириш ҳуқуқини беради.

Ҳар бир босқичда таълим олувчининг ёши ва таълимнинг давомийлик муддати тегишли таълим муассасасининг устави билан белгиланади.

III босқич таълим муассасаларига ўқувчилар қабул қилиш танлов асосида амалга оширилади.

Ўрта умумий таълим муассасаларида ихтисослашган таълим амалга оширилиши, ўқувчилар танлови бўйича курслар жорий этилиши ва фанлар чуқур ўргатилиши мумкин. Бундай курсларнинг дастурлари умумтаълим муассасалари томонидан тасдиқланади.

10-модда. Мактабдан ташқари таълим

Болалар ва ўсмирларнинг шахсий талаб-эҳтиёжларини тўлароқ қондириш, уларнинг бўш вақтини ва дам олишини ташкил этиш мақсадида давлат идоралари, мулкчиликнинг турли шаклидаги корхоналар, жамоат бирлашмалари ва фуқаролар маданий-аҳлоқий, табиий-илмий, техника, спорт ва бошқа йўналишдаги мактабдан ташқари муассасалар барпо этишлари мумкин.

Турли хилдаги мактабдан ташқари муассасалар фаолиятига давлат томонидан кўмак берилади, бу фаолият таълим идоралари томонидан мувофиқлаштирилади, уларнинг белгиланган тартибда тасдиқланган низомлари билан тартибга солинади.

11-модда. Ҳунар-техника таълими

Ҳунар-техника таълими меҳнат ва касб-кор маҳорати ҳамда кўникмалари олишни, ишчи кадрлар тайёрлашни, уларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни мақсад қилиб қўяди.

Ҳунар таълими ҳунар билим юртларида, ўқув-ишлаб чиқариш, ўқув-курс комбинатларида, марказларида, бошқа ўқув юртларида ёки бевосита ишлаб чиқаришда олиб борилади.

Ҳунар-техника таълими таянч таълими асосида бир вақтнинг ўзида умумий ўрта таълим бериш ёки фақатгина касб ўргатиб қўя қолиш ёҳуд бошқа таълим асосида фақатгина касб ўргатиш орқали амалга оширилади.

Давлат тасарруфидаги ҳунар-техника билимлари ўргатиладиган таълим муассасаларида дастлабки касбни ўрганаётган, шунингдек иш билан таъминлаш давлат хизматининг йўлланмаси билан қайта тайёргарликдан ўтаётган фуқароларнинг таълим олиши бепулдир.

12-модда. Ўрта махсус таълим

Ўрта махсус таълим ўрта бўғин мутахассисларини тайёрлаш мақсадини кўзлайди.

Ўрта махсус таълим техникумларда, билим юртларида, коллежларда ва бошқа ўрта махсус ўқув юртларида, шу жумладан ўзга хилдаги ўқув юртлари (ҳунар-техника билим юртлари ёки олий ўқув юртлари) билан қўшилган ўрта махсус ўқув юртларида таянч, ўрта ва ҳунар-техника таълими негизида амалга оширилади.

Давлат тасарруфидаги ўрта махсус билим ўргатиладиган таълим муассасаларида дастлабки касбни ўрганаётган, шунингдек иш билан таъминлаш хизматининг йўлланмаси билан қайта тайёргарликдан ўтаётган фуқароларнинг таълим олиши бепулдир.

13-модда. Олий таълим

Олий таълим ўзи танлаган фаолият соҳасида чуқур умумилмий ва махсус билимни зарур касб-кор кўникмаси билан уйғунлаштирадиган юқори малакали мутахассислар, шунингдек илмий ва илмий-педагогик ходимлар тайёрлаш мақсадини кўзлайди.

Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш умумий ўрта, ўрта ҳунар-техника, ўрта махсус таълим асосида амалга оширилади. Олий ўқув юртларида таълим олиш учун саралаш ва ўқишга қабул қилиш қонунлар билан тартибга солинади.

Олий ўқув юртларидаги таълим икки босқичли асосда, Ўзбекистон Республикасининг Ҳукумати тасдиқлаган Низомга мувофиқ изчил тарзда бакалавр ва магистр даражаси бериш орқали амалга оширилади.

Сиртқи ёки мустақил таълим тарзида ўрганишга йўл қўйилмайдиган касб ва ихтисослар рўйхати Ўзбекистон Республикасининг Ҳукумати томонидан белгиланади. Фуқаролар шартнома (пуллик) асосида иккинчи олий маълумот олишга ҳақлидирлар.

Олий ўқув юртларининг фаолияти ўз уставлари билан тартибга солинади. Олий ўқув юртлари қонунларда белгиланган тартибда вақти-вақти билан аттестация ва аккредитациядан ўтказиб турилади.

14-модда. Илмий ва илмий-педагогик ходимлар тайёрлаш

Илмий ва илмий-педагогик ходимлар тайёрлаш узлуксиз таълим тизимида олий босқич ҳисобланиб, шахс ва жамият эҳтиёжларини, шунингдек жамиятнинг бундай кадрларга бўлган талаб-эҳтиёжини қондиришни таъминлайди.

Илмий ва илмий-педагогик ходимлар тайёрлаш, илмий даражалар ва унвонлар бериш тартиби қонунлар билан белгиланади.

Олий таълим тизимидаги илмий фаолият шартномалар, контрактлар, давлат буюртмалари, дастурлари, лойиҳалари бўйича, шунингдек ўз илмий манфаатларига мувофиқ илмий жамоалар, айрим муассасалар томонидан амалга оширилади. Шу мақсадда илмий, илмий-ишлаб чиқариш бўлинмалари, бирлашмалари, уюшмалари, талаба ёшларнинг илмий-техника ижодиёти марказлари ва бошқа тузилмалар тузилади.

15-модда. Кадрларнинг малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш

Кадрларнинг малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш ижтимоий ривожланиш, фан-техника тараққиёти, талабларига, ишлаб чиқаришдаги, меҳнат бозоридаги ўзгаришларга мувофиқ равишда, шунингдек одамларнинг шахсий талаб эҳтиёжларини ҳисобга олиб, касбий билим ҳамда кўникмаларини чуқурлаштириш ва бойитиш, шунингдек янги ихтисос ўргатиш мақсадида амалга оширилади.

Кадрларнинг малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш давлат маблағлари ҳисобидан, шунингдек корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, айрим шахслар билан шартномалар асосида давлат тасарруфидаги ва бошқа хил ўқув юртлари базасида амалга оширилади. Таълимнинг шакллари, муддатлари ва мазмуни буюртмачи билан келишилган ҳолда ўқув юртлари томонидан белгиланади.

16-модда. Оиладаги таълим

Ота-оналар ва оиланинг бошқа аъзолари шахснинг жисмоний, маънавий камолати ва ақл-заковат жиҳатидан ривожланишига асос солишлари лозим.

Ота-оналар ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар боланинг маълумотни оилада олиши учун имконият яратиб беришга ҳақлидирлар. Бундай ҳолларда ўқувчиларнинг ота-оналар ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар билан таълим муассасаси, таълимни бошқарувчи тегишли идора ўртасида шартнома тузилиб, унда бола, оила ва жамиятнинг манфаатлари ҳисобга олинган ҳолда томонларнинг ҳуқуқий, иқтисодий ва бошқа мажбуриятлари белгилаб қўйилади.

Болаларга уй шароитларида таълим бериш ўқув юртларининг дастурлари бўйича амалга оширилиб, кейинчалик экстернат тартибида аттестациядан ўтказилади.

Оилада таълим олаётган шахслар тегишли аттестациядан ўтгач, таълимнинг исталган босқичидан бошлаб ўқишни таълим муассасасида давом эттиришга ҳақлидирлар.

Давлат оиладаги таълимга ёрдам кўрсатади. Тегишли давлат муассасалари томонидан қонунларда белгиланган тартибда методик, диагностик, маслаҳат ёрдами берилади. Қонунларда белгиланган ҳолларда ва тартибда оилага компенсация тўланиши мумкин.

17-модда. Мустақил равишда билим олиш

Давлат одамларнинг мустақил равишда ўз маълумотлари, маданий ва касб-кор савияларини оширишга бўлган интилишларини қўллаб-қувватлайди ва бунинг учун зарур шароитлар яратиб беради.

Билим ёки малака даражасини мустақил равишда оширган шахсларга экстернат тартибида имтиҳон топшириш имконияти яратиб берилади.

18-модда. Таълим тўғрисидаги ҳужжатлар

Аккредитациядан ўтган таълим муассасаларининг битирувчиларига, мактабгача таълим муассасалари бундан мустасно, таълим тўғрисидаги белгиланган намунадаги ҳужжат берилади.

Таълим тўғрисидаги белгиланган намунадаги ҳужжат мустақил равишда, оилада билим олиш орқали таълим олган ёки ўз билим ёҳуд малакаси даражасини оширган, экстернат тартибида имтиҳонларни муваффақиятли топширган шахсларга ҳам берилади.

Аспирантура, докторантурани тугатиб, диссертация ёқлаганидан кейин фан номзоди ёки фан доктори илмий даражаси ва диплом берилади.

Давлат таълим тўғрисидаги ҳужжатлар амалдаги халқаро қоидаларга мувофиқ келишини таъминлайди.

III БУЛИМ. ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ БОШҚАРИШ

19-модда. Таълим тизимини бошқаришнинг давлат-ижтимоий хусусияти

Ўзбекистон Республикасида таълим тизимини бошқариш давлат-ижтимоий хусусиятига эгадир.

20-модда. Ўзбекистон Республикасининг таълим соҳасидаги ваколатлари

Таълим соҳасида Ўзбекистон Республикасининг тасарруфига олий ҳокимият ва бошқарув идоралари томонидан амалга ошириладиган:

таълим соҳасида ягона давлат сиёсати белгилаш ва амалга ошириш;

таълим соҳасида ҳуқуқий бошқаришни амалга ошириш;

таълимни ривожлантириш, уни моддий-техника жиҳатидан таъминлаш дастурларини ишлаб чиқиш ва рўёбга чиқариш;

таълимни давлат томонидан бошқарилишининг марказий идораларини шакллантириш ва уларга раҳбарлик қилиш;

таълим муассасалари ташкил этиш, уларни қайтадан тузиш ва тугатиш тартибини белгилаш, улар тўғрисидаги низомларни тасдиқлаш;

таълим тўғрисидаги ҳужжатлар намуналарини ва уларни бериш тартибини тасдиқлаш;

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг қарори

ИЛМ-ФАННИ РИВОЖЛАНТИРИШНИ ВА ИННОВАЦИЯ ФАОЛИЯТИНИ ДАВЛАТ ЙЎЛИ БИЛАН ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЧОРАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Илм-фанни ва инновация фаолиятини ривожлантиришни давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш тўғрисида»ги 1992 йил 8 июль Фармонини бажариш мақсадида ва илмий-техникавий салоҳиятни мустаҳкамлашга, илмий тадқиқотларни ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг йирик муаммоларини ҳал этишга қаратишга, инновация фаолиятини кучайтиришга муҳим аҳамият бериб, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фанлар академияси олимлари билан учрашуви чоғида белгиланган вазифаларни амалга ошириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси **қарор қилади:**

1. Ўзбекистон Республикаси Фан ва техника давлат комитети Молия вазирлиги ва Давлат бош солиқ бошқармаси билан биргаликда қўшимча қийматга солинадиган солиқдан озод этилиши лозим бўлган янгиликлар ҳамда хўжалик шартномалари асосидаги илмий тадқиқотлар ишларининг турларини шу йил 1 сентябргача белгиласин ва тасдиқласин, шундан кейин 1995 йилгача ҳар йили ана шундай ишлар аниқлансин ва тасдиқлансин.

2. Ўзбекистон Республикаси Фан ва техника давлат комитети, Фанлар академияси, тармоқ академиялари, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамда Ўзбекистон Тараққиёт истиқболларини белгилаш комитети билан биргаликда икки ой муддатда фан ва техниканинг ривожлантиришнинг устивор йўналишлари рўйхатини ҳамда давлат илмий-техникавий дастурларни улар амалга оширилиши учун масъул бўлган бош ташкилотларни белгилаган ҳолда ишлаб чиқсин ва ҳукумат тасдиқлаши учун тақдим этсин.

3. Ўзбекистон Республикаси Фан ва техника давлат комитети, Фанлар академияси ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги:

фан ва техниканинг устивор йўналишларига доир номзодлар ва докторлар тайёрлашнинг истиқболга мўлжалланган дастурини ишлаб чиқсинлар;

ёшлар орасидан камида 20 нафар истеъдодли олимлар ҳар йили тажриба орттириш учун хорижий марказларга юборилишини таъминласинлар.

4. Ўзбекистон Тараққиёт истиқболларини белгилаш комитети, Молия вазирлиги олимларнинг хорижий марказларда тажриба орттиришига зарур валюта маблағлари ажратишни ва уларни сўм билан қоплашни кўзда тутсинлар.

5. Фан ва техника давлат комитети тармоқ вазирликлари ва концернлари билан биргаликда уч ой муддат ичида тугалланган илмий ишланмаларни таҳлил қилиб, уларни амалга оширишга доир таклифларни киритсин.

6. Фанлар академияси Фан ва техника давлат комитети, тармоқ академиялари ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан биргаликда икки ой муддатда Фанлар академиясининг бўлинмалари негизида илмий ишланмаларни ички ва ташқи бозорда реклама қилиш ва сотиш мақсадида бундай ишланмаларнинг республика инновация-тижорат кўргазма марказини ташкил этсин.

7. Фан ва техника давлат комитети, Ташқи иқтисодий алоқа вазирлиги Фанлар академияси, тармоқ академиялари ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан биргаликда уч ой муддатда халқаро илмий-техникавий ҳамкорлик дастури ишлаб чиқилишини таъминласинлар. Бу дастурда:

илмий-техникавий тадқиқотлар ва ишланмаларни ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилиш, уларнинг рақобатбардошлигини ошириш, лицензиялар ва патентларни сотиш ҳажмини кўпайтириш, Ўзбекистон олимларининг ютуқларини чет элларда кенг реклама қилиш чоралари;

Ўзбекистон олимларининг илғор технологиялар ва илмий ишланмалар негизида қўшма корхоналар, венчур компаниялар (иқтисодиётнинг илмий тадқиқот, инженерлик ишланмалари, янгиликларни яратиш ва жорий этишга ихтисослашган илмфандан кўп фойдаланадиган тармоқларидаги кичик корхоналар — ред. изоҳи) илм-фан янгиликлари дастури ва лойиҳаларни яратиш кўзда тутилсин.

8. Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси:

ғўза ва бошқа экинлар ген-инженерия биотехнологияси соҳасидаги ишларни ривожлантирсин («Генимар» дастури). Бунинг учун бир ой муддатда Фитопология институти ва унинг бўлинмаларини, шу жумладан, Сирдарё таянч пунктини (мавжуд илмий-ишлаб чиқариш ва ижтимоий базасини) академик О. С. Содиқов номидаги Биоорганик химия институтининг ген-инженерия биотехнология лабораторияси билан бирлаштириб, Генетика институтини ташкил этсин;

Биоорганик химия институтининг тажриба-эксперементал базасида госипол асосида феромонлар ва шифобахш дориворлар ишлаб чиқаришни кўпайтирсин;

шифобахш дориворлар хиллари кўпайтирилиб, уларни ишлаб чиқариш ҳажмини оширсин, 1992 йилда қанд лавлагини қайта ишлашнинг чиқитсиз технологиясини ҳамда Ўсимлик моддалари химияси институтининг тажриба-эксперементал базасида стевия ўсимлигининг пояси ва баргларидан қанд-шакар ўрнини босадиган моддани ишлаб чиқариш технологиясини ишлаб чиқсин ва ўзлаштирсин.

9. 1992 йилда Фанлар академиясига 9-бандда кўрсатилган ишлар учун Вазирлар Маҳкамасининг валюта жамғармасидан 1,75 миллион АҚШ доллари миқдорида маблағ ажратилсин, шундан 1,2 миллион доллари Ўсимлик моддалари ҳимояси институтига, 0,25 миллион доллари Генетика институтига, шунингдек, 0,3 миллион доллари хорижий адабиётларни сотиб олиш ҳамда халқаро илмий уюшмаларда иштирок этиш учун ажратилсин.

10. Молия вазирлиги 1992 йилда Фанлар академиясига шифобахш дориворлар ишлаб чиқариш ҳажмини кенгайтириш, технологияларни ишлаб чиқиш ва ўзлаштириш, шунингдек, ажратилаётган валютани сўм билан қоплаш учун Вазирлар Маҳкамасининг захира жамғармасидан 17,63 миллион сўм миқдорида маблағ ажратсин, шу жумладан, Ўсимлик моддалари химияси институтига 14,39 миллион сўм, Биоорганик химия институтига 2,3 миллион сўм ва Генетика институтига 0,43 миллион сўм ажратсин.

11. Ташқи иқтисодий алоқа вазирлиги шифобахш дориворларни ва республика илмий-тадқиқот муассасаларининг фан билан боғлиқ маҳсулотларини чет мамлакатларга сотиш имкониятларини, шунингдек, бундай маҳсулотларни ишлаб чиқариш учун қўшма корхоналар барпо этиш имкониятларини ўргансин.

12. Ушбу қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Бош вазир ўринбосари М. Қ. Қорабоев зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси

И. КАРИМОВ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

ДОКТОРАНТЛАР ВА АСПИРАНТЛАРНИ ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯЛАШ ЧОРАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Республиканинг илмий салоҳиятини сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш, юқори малакали ходимларни тайёрлаш сифатини ошириш, шунингдек аспирантлар ва докторантларни ижтимоий ҳимоялашни таъминлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда докторантура ва аспирантурада таълим олаётган шахсларга, улар қайси идорага бўйсунишларидан қатъи назар, 1992 йил 1 сентябрдан бошлаб қуйидаги миқдорда стипендиялар, шу жумладан имтиёзли овқатланишга ойлик компенсация тўловлари белгилансин.

Докторантларга — олий ўқув юртининг илмий даражаси бўлган муаллимнинг мансаб оклади миқдорида;

Аспирантларга — олий ўқув юртининг илмий даражаси бўлмаган муаллимнинг мансаб окладти миқдорида.

2. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги шу мақсадларга зарур миқдорда пул ажратсин.

Вазирлар Маҳкамасининг раиси

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри

1992 йил 20 июль.

Янги ўқув йилига тайёрмисиз?

НАМУНАЛИ БЎЛСИН ДЕБ

Янги ўқув йили Ўзбекистон мустақиллигининг бир йиллигини байрам қилиш билан бошланади. Шунинг учун ҳам республикамиз пайтахтининг Шайхонтоҳур райони маорифчилари бу кунга катта тайёргарлик кўрмоқдалар. Бу йил район халқ таълими бўлими 35 та мактаб ва 46 та боғчанинг таъмирлаш ишларига 3 миллион сўм сарфлади. Янги ўқув қуроллари сотиб олиш учун 1 миллион сўмдан зиёд маблағ ажратилди.

Қоратош даҳасида янги уйларда ҳовли тўйлари ўтказаётган аҳоли фарзандлари учун янги икки қаватли боғчани 12-трестнинг 49-қурилиш бошқармаси бунёдкорлари қуриб беришди. Ҳозир 607 болалар боғчасида энг сўнгги пардозлаш ишлари олиб борилмоқда.

— Юбилей арафасида янги боғчамизнинг эшиклари ёшларга очилади. Кичкинтойларнинг ҳар томонлама тарбияланиши, дам олиши, касб-ҳунар ўрганиши учун ҳамма шароитларни яратмоқдамиз, — дейди боғча мудираси Мадина Набиева. — Бу ерда кичик ёшдаги ўғил-қизлар миллий анъаналаримиз асосида тарбияланади.

Умуман, Шайхонтоҳур районида янги ўқув йилига ҳозирлик ишлари ҳар томонлама пухта олиб борилаётир.

С. СУЛТОНОВ,
олий тоифадаги ўқитувчи.

Ўзбекистон Республикасининг Қонуни

ТАЪЛИМ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши 1-бетда).

таълим муассасаларини аттестациядан ўтказиш, аккредитация қилиш ва уларга лицензиялар бериш тартибини, педагогик ва илмий кадрларни аттестациядан ўтказиш тартибини белгилаш;

таълимнинг жаҳон даражасига мос давлат стандартларини белгилаш;

республика бюджетининг таълимга йўналтириладиган улушини белгилаш;

таълимни пул билан таъминлашнинг давлат меъёрларини, шу жумладан таълим олувчилар ва педагог ходимларни моддий таъминлашнинг меъёрларини, таълим муассасаларига солиқ солиш, таълим олувчилар ва педагог ходимларга имтиёзлар бериш тартибини белгилаш;

таълим ва фанни ривожлантириш республика фондини шакллантириш;

педагог кадрлар тайёрлашни ташкил этиш ваколатлари киради.

21-модда. Маҳаллий ҳокимият ва бошқарув идораларининг таълим соҳасидаги ҳуқуқ-ваколатлари

Маҳаллий ҳокимият ва бошқарув идоралари:

таълим муассасалари тармоқларининг ўз ҳудудларини ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг талаб-эҳтиёжларига мос келишини таъминлайдилар;

республика идоралари тасарруфидаги ўқув юртлари ва таълим муассасаларидан ташқари ўқув юртлари ва бошқа таълим муассасалари ташкил этадилар, уларни қайта ташкил этадилар ва тугатадилар, уларнинг уставларини рўйхатдан ўтказадилар;

мулкчиликнинг турли шаклларига асосланган маҳаллий аҳамиятга молик таълим муассасалари очиш учун лицензиялар берадилар;

ўз ваколатлари доирасида ўз ҳудудларидаги таълим муассасалари учун пул билан таъминлашнинг миқдорларини, иш ҳақи тўлаш шартлари ва солиқ имтиёзларини белгилайдилар, корхоналар, ташкилотлар, кооперативлар, акциядор муассасалар ва ташкилотларнинг ихтиёрий бадаллари, бошқа бадаллар ва ионалар ҳисобидан таълимни ривожлантириш фондларини шакллантирадилар;

таълим бўйича кенгашлар, таълим муассасалари раҳбарияти билан биргаликда таълим олувчилар ва таълим ходимларининг ижтимоий талаб-эҳтиёжлари қондирилишини таъминлайдилар;

ўз ҳудудларида ишчи кадрлар ва мутахассисларга бўлган эҳтиёжни аниқлайдилар;

турар жойларда болалар ва ёшларни тарбиялаш, уларнинг қобилиятларини ўстириш ва талаб-эҳтиёжларини қондириш учун лозим шарт-шароитлар яратадилар;

васийлик қилишга доир масалаларни қонунларда белгиланган тартибда ҳал этадилар;

ўз ваколатлари доирасида таълимнинг, педагог ходимлар касб-кор тайёргарлигининг даражасига нисбатан қўйилган давлат талабларига риоя этилиши устидан ўз ҳуқуқ-ваколатлари доирасида назоратни амалга оширадилар.

22-модда. Ўзбекистон Республикасида таълимни бошқариш давлат идоралари

Ўзбекистон Республикасида таълимни бошқаришни давлат ҳокимияти ва бошқарувининг олий ҳамда маҳаллий идоралари томонидан ваколат берилган махсус давлат идоралари амалга оширадилар.

Таълимни бошқариш давлат идоралари таълим муассасаларида давлат томонидан белгиланган талаблар ва меъёрлар бажарилишини таъминлайдилар, кимнинг тасарруфида эканлиги ва мулкчилик шаклидан қатъий назар таълим муассасаларига методик ёрдам кўрсатадилар.

Таълимни бошқариш давлат идораларининг таълим муассасалари фаолиятига аралашувига улар Ўзбекистон Республикаси қонунларини бажармаганлари тақдирдагина йўл қўйилади.

23-модда. Таълим муассасаларини бошқариш

Давлат тасарруфидаги таълим муассасаларини бошқариш Ўзбекистон Республикаси қонунларига ва шу муассасаларнинг Уставига мувофиқ ҳолда амалга оширилади.

Давлат тасарруфидаги таълим муассасасига умумий раҳбарлик иши унинг белгиланган тартибда тузиладиган ва амал қиладиган кенгаши томонидан олиб борилади.

Давлат тасарруфидаги таълим муассасасига бевосита раҳбарлик мудир, директор, ректор ёки бошқа раҳбар томонидан амалга оширилади.

Давлат тасарруфидаги ўрта умумий таълим, ҳунар-техника ва ўрта махсус таълим муассасаларининг раҳбарлари лавозимига давлат бошқарувининг тегишли идораси томонидан белгиланган тартибда тайинланадилар.

Давлат тасарруфидаги олий ўқув юртларининг ректорларини тегишли вазирликлар ва идораларнинг тақдимига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати тайинлайди ва бу ректорлар ўқув-тарбия жараёнининг аҳволи учун тўлиқ жавобгар бўладилар.

Давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасаларининг раҳбарлари уларнинг муассислари томонидан тайинланади.

24-модда. Таълим муассасаларини бошқаришда жамоатчиликнинг иштироки

Давлат тасарруфидаги таълим муассасаларини бошқариш ўқувчилар, талабалар, педагог ходимлар, хизматчилар, ота-оналар, жамоатчиликнинг бошқа вакиллари иштирокида амалга оширилади.

Таълим тизимида:

жамоанинг умумий йиғилиши (конференцияси);

ягона умумтаълим сиёсатини ўтказишда жамоатчилик ва давлат ҳамкорлигининг шакли сифатида таълим муассасасининг кенгаши;

таълим ходимлари, ноҳия, шаҳар, вилоят конференциялари, республика съезди;

таълим масалалари бўйича ҳудудий кенгашлар, олий ўқув юртлари ректорларининг кенгашлари ва ўрта махсус ўқув юртлари директорларининг кенгашларидан иборат ижтимоий ўзини ўзи бошқариш идоралари фаолият кўрсатиши мумкин.

Таълим соҳасидаги жамоат бирлашмаларининг фаолияти қонунларга мувофиқ амалга оширилади.

25-модда. Таълимни бошқариш давлат идоралари билан давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасаларининг ўзаро муносабатлари.

Давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасалари таълимни бошқариш давлат идоралари томонидан аттестация ва аккредитациядан ўтгандан ва белгиланган тартибда лицензия олгандан кейин таълим фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқига эга бўладилар.

Давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасалари Ўзбекистон Республикаси қонунларини бузганлари тақдирда таълимни бошқариш давлат идоралари низо судда ҳал этилгунига қадар бу муассасалар фаолиятини тўхтатиб туришга ҳақлидирлар.

26-модда. Таълимни бошқариш давлат идоралари билан ўзга бўйсунувдаги таълим муассасаларининг ўзаро муносабатлари

Таълимни бошқариш давлат идоралари тармоқ ва бошқа давлат идоралари, ташкилотлари, муассасалари ва корхоналари бўйсунувида бўлган таълим муассасаларида Ўзбекистон Республикасининг таълимга доир қонунларига риоя этилишини назорат қилиб борадилар.

IV БЎЛИМ. ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИ ҚАТНАШЧИЛАРИНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ, ВАЗИФАЛАРИ ВА МАСЪУЛИЯТЛАРИ

27-модда. Таълим олувчиларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Таълим олувчилар:

ўз инсоний қадр-қимматлари ҳурмат қилиниши, виждон эркинлиги, ахборот эркинлиги, ўз қарашлари ва эътиқодларини эркин ифода этиш;

давлат стандартларига мувофиқ таълим олиш;

ўқув юртини танлаш, шунингдек таълим муассасасининг уставига мувофиқ таълим соҳаси, шакллари ва муддатларини, якка тартибдаги дастурларини танлаш;

таълим муассасасини бошқаришда иштирок этиш;

турли хил илмий фаолият, конференциялар, олимпиадалар, кўргазма ва танловларда иштирок этиш;

олган малакаларига мувофиқ равишда ўз касблари, ихтисослари бўйича таълимни давом эттириш, шартнома асосида қўшимча таълим олиш;

ёш хусусияти ва саломатлиги ҳолатига монанд меҳнат фаолияти билан шуғулланиш;

иш жойида ҳақ тўланадиган қўшимча таътил олиш, қисқартирилган иш вақти ва ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда таълим олувчи шахслар учун қонунларда назарда тутилган бошқа имтиёзлардан фойдаланиш ҳуқуқига эгадир.

Таълим олувчиларни ўқиш вақти ҳисобидан таълим жараёни билан боғлиқ бўлмаган ишга жалб этиш таъқиқланади, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати қарорларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

Таълим олувчиларнинг вазифалари:

Ўзбекистон Республикасининг қонунларига, аҳлоқ ва одоб қоидаларига риоя этиш;

таълим муассасасининг устави ва ички тартиб қоидаларига риоя этиш;

ўз билимлари, амалий кўникмалари, касб-кор маҳоратларини мунтазам равишда мустаҳкамлаб бориш ҳамда ўзларининг умуммаданий савияларини оширишдан иборатдир.

Таълим олувчиларнинг бошқа ҳуқуқлари ва мажбуриятлари Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, таълим муассасалари тўғрисидаги низомлар ҳамда уларнинг уставлари билан белгиланади.

28-модда. Таълим олувчиларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш

Таълим олувчилар белгиланган тартибда стипендиялар, нафақалар, ётоқхоналар, интернатлар, имтиёзли ёки бепул овқат билан ва бошқа имтиёзлар билан таъминланадилар.

Таълим олувчиларга кутубхона фонди, ўқув-ишлаб чиқариш, илмий, спорт, маиший хизмат ва соғломлаштириш базаларидан, транспорт хизматидан, театр ва бошқа томоша муассасаларининг хизматидан белгиланган тартибда бепул ёки имтиёзли шартларда фойдаланиш кафолатланади.

Давлат иқтидорли ёшларга моддий жиҳатдан кўмак бериш, Ўзбекистон Республикаси ва бошқа давлатлардаги етакчи таълим муассасаларида ўқиш ва тажриба ошириш имкониятини яратиш йўли билан доимий ғамхўрлик кўрсатади.

29-модда. Таълим олувчиларнинг саломатлигини муҳофаза қилиш

Таълим муассасалари таълим олувчиларнинг саломатлигини муҳофаза қилиш ва мустаҳкамлашни кафолатловчи шарт-шароитлар яратадилар. Ўқув-меҳнат топшириқлари, таълим олувчиларнинг машғулот ва овқатланиш тартиб-қоидаси, уларга тиббий ёрдам кўрсатиш тартиби таълимни бошқариш давлат идораларининг соғлиқни сақлаш идоралари билан келишиб олинган тавсиялари асосида таълим муассасалари томонидан белгиланади.

Таълим олувчиларнинг қонунларда белгиланган ўқиш, меҳнат қилиш ва дам олиш шарт-шароитларига риоя этилиши учун таълим муассасасининг муассиси масъул бўлади.

30-модда. Ота-оналар ёки уларнинг ўрнини босувчи шахсларнинг ҳуқуқлари, мажбурият ва масъулиятлари

Ота-оналар ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар;

ўзларининг балоғатга етмаган болалари учун таълим шаклларини, умумтаълим муассасаси тури ва ўқитиш тилини танлаш;

таълим муассасаси маъмуриятидан ўқув юртлари уставларига монанд зарур шарт-шароитлар яратилишини талаб қилиш;

болага ҳурмат билан муносабатда бўлишни талаб қилиш;

таълим муассасасини бошқаришда иштирок этиш ҳуқуқига эга.

Ота-оналар ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар:

болаларнинг жисмоний ва руҳий жиҳатдан соғлом бўлиши тўғрисида ғамхўрлик қилишлари;

боланинг қадр-қимматини ҳурматлашлари, болада меҳнатсеварлик, яхшилик ва мурувват туйғусини, Ватанга, ёши улуғларга, давлат тили ва она тилига, оилага, миллий, тарихий қадриятлар ва маданият қадриятларига нисбатан ҳурмат билан муносабатда бўлиш туйғусини тарбиялашлари;

қонунлар, ҳуқуқлар ва инсон эркинликларига ҳурмат туйғусини тарбиялашлари;

болаларнинг таълим муассасаларида ўқиши учун ёки белгиланган талаблар ҳажмида уйда тўлақонли таълим олишлари учун зарур шарт-шароитларни яратишлари шарт.

Боланинг тарбияси ва камол топиши учун ота-онанинг зиммасига масъулият тенг юкланади.

Болалар таълим олишига монелик қилаётган ота-оналар ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар қонунда белгиланган тартибда жавобгар бўладилар.

31-модда. Педагогик фаолият билан шуғулланиш

Юксак аҳлоқий фазилатларга, тегишли маълумот ва касб-кор тайёргарлигига эга шахсларга давлат тасарруфидаги таълим муассасаларида педагог ва тарбиячи сифатида ишлаш учун рухсат этилади.

Педагог ходимлар битим асосида Ҳукумат тасдиқлаган Низомга мувофиқ ишга қабул қилинадилар.

Малакаси пастлиги ёки саломатлиги касбига оид вазифаларини бажаришига монелик қилаётганлиги туфайли ўз лавозимига номуносиблиги аниқланган тақдирда, шунингдек у муаллимлик фаолиятини давом эттириш учун йўл қўйиб бўлмайдиган аҳлоқсизлик содир этган тақдирда, қонунларда белгиланган тартибда педагоглик ишидан четлаштириладилар.

Педагогик фаолияти билан шуғулланишга тўсқинлик қилувчи тиббий кўрсаткичларнинг рўйхати ва касб жиҳатдан номуносибликка доир масалаларни ҳал этиш тартиби Ўзбекистон Республикасининг Ҳукумати томонидан белгиланади.

32-модда. Педагог ходимларнинг ҳуқуқлари

Педагог ходимлар:

ўзларининг касб-кор шаъни ва қадр-қимматларини ҳимоя қилиш;

таълим муассасасини бошқаришда иштирок этиш;

касб фаолияти учун шарт-шароитлар билан таъминланиш, малакаларини ошириш, қайта тайёргарликдан ўтиш, таълим шакли, услуби ва воситаларини танлашда ташаббус кўрсатиш;

якка тартибда педагогик фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқига эга.

Педагог ходимларни ўз касб-кор вазифаларини бажаришдан чалғитиш таъқиқланади, қонунларда белгиланган ҳоллар бундан мустасно.

33-модда. Педагог ходимларнинг мажбуриятлари

Педагог ходимлар:

касб-корнинг юксак даражасида таълим беришлари, таълим олувчилар ўқув дастурларини мажбурий ҳисобланган давлат талаблари даражасида ўзлаштиришларини таъминлашлари;

педагогларнинг ахлоқ-одоб қоидаларига риоя этишлари, бола, ўқувчи ва талаба шахсининг қадр-қимматини ҳурматлашлари, уларни меҳнат, қонунларга, ота-оналар ва хотин-қизларга, маънавий, тарихий, маданий-миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат руҳида, атроф-муҳитга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш руҳида тарбиялашлари;

ўзларининг бутун фаолиятлари ва шахсий намуналари билан умуминсоний ахлоқ қоидаларига: ҳақиқат, адолат, ватанпарварлик, инсонпарварлик, яхшилик ва бошқа хайрли ҳислатларга нисбатан ҳурматни қарор топдиришлари;

ўсиб-улғайиб келаётган авлодни бир-бирини тушуниш, халқлар ўртасида, шунингдек барча элатлар, миллатлар ва диний гуруҳлар ўртасида тинчлик, аҳил-иноқлик руҳида тарбиялашлари;

болалар ва ёшларни зўравонлик кўринишларидан ҳимоя қилишлари;

ўзларининг касб кўникмалари ва муаллимлик маҳоратларини доимо такомиллаштириб боришлари шарт.

Педагог ходимларнинг бошқа мажбуриятлари таълим муассасаларининг уставларида белгилаб қўйилади.

34-модда. Давлат тасарруфидаги таълим муассасалари ходимларини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш.

Давлат тасарруфидаги таълим муассасаларининг педагог ходимлари:

меҳнатга ҳақ тўлашнинг нарх-наво индексининг ўзгаришларига мувофиқ ҳолда мунтазам равишда тузатишлар киритиб бориладиган кафолатланган даражасига эга бўлиш;

муаллимлик фаолиятининг малака ва натижаларига қараб, табақалаштирилган иш ҳақи олиш, шунга мувофиқ равишда қисқартирилган иш вақтига эга бўлиш, узайтирилган, ҳақи тўланадиган таътил олиш;

қишлоқ жойларда ва шаҳар типидаги посёлкаларда иситиладиган ва ёритиладиган уй-жойлардан бепул фойдаланиш;

якка тартибда уй-жой қуриш учун ўзларига ер участкалари биринчи навбатда ажратиб берилиши ва бинокорлик материалларини биринчи навбатда сотиб олиш;

ўзлари яшаётган давлат ва идоралар тасарруфидаги уйлар ҳамда квартираларни бепул шахсий мулкка айлантириб олиш, уй-жой ва коммунал хизматлар учун ҳақ тўлашда имтиёзлардан фойдаланиш;

пенсияга чиққанларидан кейин педагоглик фаолиятини давом эттирганлари тақдирда пенсияни тўлиқ миқдорда олиш ҳуқуқларига эга.

Таълим муассасалари меҳнатга ҳақ тўлаш учун ажратилган мавжуд маблағлар доирасида ставкаларга, мансаб окладларига мустақил равишда табақалаштирилган қўшимча ҳақлар белгилаш ва меҳнатга ҳақ тўлаш ҳамда уни рағбатлантиришни ташкил этишнинг турли шаклларини қўллашга ҳақлидирлар.

Қишлоқларда жойлашган давлат тасарруфидаги таълим муассасаларида ишловчи педагогларга нисбатан қишлоқ хўжалик мутахассислари учун белгиланган имтиёзлар татбиқ этилади.

Давлат тасарруфидаги таълим муассасаларининг ўқув-ишлаб чиқариш корхоналари, ишлаб чиқариш устахоналари (цехлари) ва ўқув хўжаликлари ходимларига нисбатан давлат тасарруфидаги тегишли корхоналарнинг ва бошқа корхоналарнинг худди шу соҳа ходимлари учун белгиланган имтиёзлар ва афзалликлар татбиқ этилади.

Давлат ҳокимияти ва бошқарувининг маҳаллий идоралари, корхоналар, ташкилотлар, кооперативлар ва бошқа муассасалар давлат тасарруфидаги таълим муассасаларининг ходимларига қўшимча ижтимоий имтиёзлар беришга ҳақлидирлар.

Педагог ходимларни пенсия билан таъминлаш тартиби Ўзбекистон Республикасида Пенсия таъминоти тўғрисидаги қонун билан белгиланади.

V БЎЛИМ. ТАРБИЯ ВА ТАЪЛИМНИНГ АЛОҲИДА ШАРТ-ШАРОИТИГА МУҲТОЖ БОЛАЛАР ҲАМДА ЎСМИРЛАРНИ ИЖТИМОИЙ ЖИҲАТДАН ҲИМОЯ ҚИЛИШ

35-модда. Етим болалар ва ота-онаси ёки уларнинг ўрнини босувчилар раҳнамолигидан маҳрум бўлган болаларга таълим бериш ҳамда уларни боқиш

Давлат тасарруфидаги таълим муассасаларида ва лицензияга эга, давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасаларида етим болалар ва ота-онаси ёки уларнинг ўрнини босувчилар раҳнамолигидан маҳрум бўлган болаларга таълим бериш ҳамда уларни боқиш тўлиқ давлат таъминоти асосида амалга оширилади. Тарбияланувчиларни бошқа турдаги таълим муассасаларига асоссиз равишда ўтказиш таъқиқланади.

Етим болалар турмушда ва ишга жойлашишда ҳамда кейинги босқич таълим муассасасига киришда Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда давлат кўмагидан фойдаланадилар.

36-модда. Жисмоний ва руҳий жиҳатдан нуқсонлари бўлган, шунингдек узоқ вақт даволанишга муҳтож болалар ҳамда ўсмирларнинг тарбияси ва таълим олиши

Жисмоний ёки руҳий жиҳатдан ривожланишида нуқсонлари бўлган, шунингдек узоқ муддат даволанишга муҳтож болалар ва ўсмирларга таълим бериш, уларни тарбиялаш ҳамда даволаш учун махсус таълим муассасалари барпо этилади ва иш олиб боради. Бундай таълим муассасаларига болалар ва ўсмирларни йўллаш ҳамда уларни бу муассасалардан чиқариб юбориш болаларнинг ота-оналари ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар фикри ҳисобга олинган ҳолда руҳият, тиббиёт ва педагогика мутахассисларидан иборат комиссиянинг хулосасига асосангина амалга оширилади. Махсус таълим муассасаларининг тарбияланувчилари қисман ёки тўлиқ давлат таъминотида бўладилар, улар бепул даволанадилар, овқатланадилар ва уларга ясама ортопедия воситалари, ногиронлар аравачалари текин берилади.

37-модда. Ижтимоий ёрдамга ва саломатлигини тиклашга муҳтож шахслар учун ўқув-тарбия муассасалари

Тарбия ва таълимнинг алоҳида шарт-шароитларига муҳтож болалар ва ўсмирлар учун тарбиянинг алоҳида тартиби жорий этилган махсус ўқув-тарбия муассасалари барпо этилади ва улар тарбияланувчилар таълим олиши, касб ўрганиши ва ижтимоий ўзини тиклашини таъминлайдилар.

Вояга етмаганларни махсус ўқув-тарбия муассасаларига жойлаштириш Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ фақатгина суднинг ҳукми ёки ҳал қилув қарорига биноан амалга оширилиши мумкин.

Ахлоқ тузатиш — меҳнат муассасаларида сақланаётган шахсларга илм олиш учун ва мустақил равишда таълим олиш учун шарт-шароит яратиб берилади.

VI БЎЛИМ. ТАЪЛИМ МУАССАСАСИНИНГ ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИ. ТАЪЛИМНИНГ МОДДИЙ БАЗАСИ ВА УНИ ПУЛ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ

38-модда. Таълим муассасаларининг муассислари

Қуйидагилар, чунончи:

давлат бошқаруви республика ва маҳаллий идоралари;

мулкчиликнинг барча шаклидаги муассасалар, ташкилотлар ва корхоналар;

жамоат бирлашмалари;

диний ташкилотлар;

айрим фуқаролар;

ажнабий мамлакатларнинг фуқаролари, ташкилотлари ва халқаро ташкилотлар таълим муассасаларининг муассислари бўлишлари мумкин.

39-модда. Таълим муассасаларининг ҳуқуқий мақоми

Таълим муассасаси мустақил юридик шахс бўлиб, қонунларда белгиланган тартибда барпо этилади.

Давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасаси давлат рўйхатидан ўтказилган вақтдан бошлаб юридик шахс ҳуқуқини қўлга киритади.

Таълим муассасалари Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати тасдиқлайдиган қоидалар асосида ва шу қоидаларга мувофиқ ишлаб чиқиладиган низомлар асосида фаолият кўрсатадилар.

Таълим муассасаларига муайян мақом (гимназия, лицей, дорилфунун, академия ва шу кабилар мақоми) берилиши таълимни бошқариш тегишли идоралари томонидан аттестация асосида амалга оширилади.

Таълим муассасалари ўзаро битим тузишга, ўқув-тарбия комплекслари ва ўқув-илмий-ишлаб чиқариш бирлашмалари (уюшмалари) ташкил этишга, ҳудудий ўқув-ишлаб чиқариш бирлашмалари ва уюшмалари таркибига киришга ҳақлидирлар. Бундай комплекс ва бирлашмалар таркибига кирувчи муассасаларнинг вазифалари, ҳуқуқлари ва мажбуриятлари ўз уставларида белгиланади.

40-модда. Таълим тизимида мулк ҳуқуқи

Таълим муассасалари ва таълим тизимидаги ташкилотларнинг мол-мулки уларнинг муассислари мулки ҳисобланиб, ана шу муассисларнинг қарорига биноан мол-мулк бевосита таълим муассасалари ва ташкилотларига мулк сифатида ёки уларнинг хўжалик юритиши учун берилиши мумкин.

Таълим тизими муассасалари ва ташкилотлари фойдаланаётган ер участкалари тегишли, маҳаллий ҳокимият ва бошқарув идоралари томонидан ана шу муассасалар ҳамда ташкилотларга бепул ва узоқ муддат фойдаланиш учун берилади. Бу участкалардан фойдаланиш ҳуқуқи «Ер тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан тартибга солиб борилади.

41-модда. Таълим муассасаларининг моддий-техника базаси

Таълим муассасаларининг моддий-техника базаси таълим ва тарбия бериш, илмий-методик ва илмий-тадқиқот ишлари ўтказиш ҳамда таълим соҳасида бошқа вазифаларни ҳал этиш учун фойдаланиладиган ер, бинолар, тажрибахоналар, кутубхоналар, спорт иншоотлари, алоқа воситалари, машиналар ва асбоб-ускуналарни, транспорт воситалари ва бошқа мол-мулкни ўз ичига олади.

Таълим муассасаларининг моддий-техника базаси республика ва маҳаллий бюджетларнинг маблағлари ҳисобидан, шунингдек пул билан таъминлашнинг қўшимча манбалари ҳисобидан ривожлантирилади.

Таълим муассасаларининг моддий-техника базасини ривожлантириш, шу жумладан бундай муассасаларни лойиҳалаш ва қуриш ишлари жаҳон тажрибаси ютуқларини ҳисобга олган ҳолда меъёрий асосда устивор тартибда амалга оширилади.

Таълим муассасаларига берилган давлат мол-мулкига солиқ солинмайди, бу мол-мулк тортиб олинмайди ёки улардан кўзланган асосий вазифалардан бўлак мақсадларда фойдаланилмайди.

42-модда. Таълимни пул билан таъминлаш

Давлат тасарруфидаги таълим муассасаларини пул билан таъминлаш республика ва маҳаллий бюджетлар ҳисобидан, корхона, бирлашма, ташкилотларнинг ва айрим шахсларнинг маблағлари ҳамда қўшимча манбалар ҳисобидан давлат меъёрлари асосида амалга оширилади.

Давлат таълимга унинг устиворлигини таъминлайдиган миқдорда ҳар йили маблағлар ажратишни, шунингдек ҳар бир тарбияланувчи ёки таълим олувчига кетадиган харажат меъёрларини мунтазам равишда ошира бориб, жаҳон стандартлари даражасига етказишни кафолатлайди.

Таълим муассасалари аҳолига, корхона ва ташкилотларга таълим борасида ҳақи тўланадиган (пуллик) хизмат кўрсатишга, шунингдек амалдаги қонунларда тақиқланмаган бошқа турдаги тижорат фаолияти билан шуғулланишга ҳақлидирлар.

Ўқувчилар ва талабалардан таълим учун ҳақ ундириш тартиби Ўзбекистон Республикасининг қонунлари билан тартибга солинади.

Қуйидагилар, чунончи:

тузилган шартномаларга, шу жумладан ажнабий давлатлар билан тузилган шартномаларга биноан ходимлар тайёрлаш, уларнинг касб-кор малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлашдан олинган маблағлар;

таълим соҳасида қўшимча хизматлар кўрсатишдан тушган маблағлар;

таълим муассасалари корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва айрим шахсларнинг буюртмалари бўйича бажарган илмий-тадқиқот ишлари ва бошқа ишлар учун олинган маблағлар;

ўқув-ишлаб чиқариш устахоналари, корхоналари, цехларининг ва таълим муассасалари хўжаликларининг маҳсулотларини реализация қилишдан, уларнинг бинолар, иншоотлар ва асбоб-ускуналарни ижарага беришидан олинган даромад йўсинидаги маблағлар;

маҳаллий ҳокимият ва бошқарув идораларининг дотациялари, банкларнинг кредитлари ва ссудалари йўсинидаги маблағлар;

корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва айрим шахслар ихтиёрий равишда берадиган пул бадаллари, моддий бойликлар пул билан таъминлашнинг қўшимча манбалари ҳисобланади.

Давлат тасарруфида бўлмаган таълим муассасалари муассислар таъминотида бўладилар. Бундай муассасаларнинг давлат стандартлари даражасида таълим беришни таъминлаётганларига қонунларда белгиланган тартибда маблағ ажратилиши мумкин.

43-модда. Таълимнинг давлат томонидан рағбатлантирилиши

Таълим муассасаларига, шунингдек мулкчиликнинг барча шаклидаги ташкилотлар, корхоналар ва бирлашмаларнинг таълимни ривожлантиришга ажратилаётган маблағларига солиқ солиш тартиби қонунлар билан бошқариб тартибга солиб борилади.

Дарсликлар чоп этадиган, ўқув қўлланмалари чиқарадиган, таълим муассасаларининг эҳтиёжлари учун моддий ресурслар етказиб берадиган корхоналар ва ташкилотларга қонунларга мувофиқ солиқ имтиёзлари берилади.

Маҳаллий ҳокимият ва бошқарув идоралари, корхоналар, ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва хусусий шахслар таълим муассасаларини пул билан таъминлаш учун текинга ёки бажарилаётган ишлар ва кўрсатилаётган хизматлар учун ҳақ тўлаш тартибида ўтказаётган маблағларига солиқ солинмайди, бу маблағлар маҳаллий таълим фондлари ва таълим муассасалари фондларида жамланиши мумкин.

Таълимга ажратиладиган бюджет маблағлари ва таълим муассасаларининг бюджетдан ташқари маблағларини тортиб олиб қўйиш мумкин эмас.

Йил охирида юзага келадиган пул маблағларининг қолдиғи, улар тушган манбалардан қатъи назар, олиб қўйилмайди ва таълим муассасаларининг хоҳишига қараб сарфланади.

VII БЎЛИМ. ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК

44-модда. Халқаро ҳамкорлик

Таълим муассасалари ва таълим тизимидаги корхоналар қонунларда белгиланган тартибда таълимга доир муаммолар юзасидан халқаро ҳамкорликда иштирок этадилар, ажнабий мамлакатларнинг ўқув юртлари ва илмий муассасалари билан бевосита алоқалар ўрнатиш, улар билан биргаликдаги ўқув юртлари очиш ҳуқуқига эгалар.

Таълим тизимининг муассасалари ва ташкилотлари қонунларда назарда тутилган доирада ташқи иқтисодий фаолиятда иштирок этадилар, валюта счётларига эга бўлишга ҳақлидирлар.

Башарти, Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида ушбу Қонунда айтилганидан бўлак қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 2 июль.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг қарори

«ТАЪЛИМ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНИНИ АМАЛГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. «Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни эълон қилинган пайтдан бошлаб амалга киритилсин.

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси 1992 йил 1 октябрга қадар:

таълим тўғрисидаги давлат стандартини жорий этиш ҳамда унинг мазмуни ҳақидаги, таълим муассасаларини аттестациялаш, аккредитация қилиш ва лицензиялаш ҳамда педагог кадрларни аттестациялаш хусусидаги низомларни тасдиқласин, «Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг қўлланилишини таъминлайдиган бошқа норматив ҳужжатларни қабул қилсин;

амалдаги қонунларни «Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига мувофиқлаштириш хусусида Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашига таклифлар киритсин;

Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг қарорларини «Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига мувофиқлаштирсин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси
Ш. ЙЎЛДОШЕВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 2 июль.

Ҳайдарали УЗОҚОВ.
Аҳмаджон ДОЛИМОВ.

Ойни этак билан ёпиб бўлмас

МИЁНКАЛ ХАНДАҚЛАРИ ИНГРАЙДИ

Тақризчи: Неъматжон ҲАСАНОВ, тарих фанлари номзоди, доцент.

ТАҚДИР ЭКАН, ҚАЙДАН БИЛИБМИЗ...

Раббим бува Исмат ўғли ҳикояси (Ленин номли колхознинг 91 ёшли фахрийси):

— 1931 йил эди. Қорадарё бўйидаги ҳў-ў ана бу кўриниб турган Исковут тепа ёнида шоли экишиб, ўтоқ қилишаётган сон-саноқсиз кишилар томон келаётган енгил автомашина уларга яқинлашгач, ботқоққа ботиб, чиқолмай қолди. Мен бу пайтда шу ботқоқлик яқинидаги ерда пахта чопаётган эдим.

Машина ичидан гимнастёрка кўйлак, голифе деб аталувчи шим кийган, белидан йўғон энли камар боғлаб олган, соч қўйган 30 ёшлар чамасидаги ўрта бўйли хушбичим йигит, яна бир 35 ёшлардаги новчароқ ўзбек йигит ҳамда шофёр бирин-кетин тушдилар. Ҳамма уларга қаради. Ботқоқликка яқин жойда шолисига ишлов бераётган 15 чоғли фарғоналик кишиларга қўл ҳаволантириб, ҳалиги гимнастёркалик йигит «ёрдам берингла-а-р!», деб чақира бошлади. Соқчилари колония томон кетиб, вақтинча конвойдан ҳоли ишлаётган ҳалиги бандилар машина томон бирин-кетин кела бошладилар. Мен ҳам бордим. Биз шу ердан ботиб қолган машинани икки-уч юз метргача итариб олиб бордик.

Автомашина ботқоқликдан чиққач, ҳалиги ҳушбичим йигит бизларга раҳматлар айтар экан, деди:

— Отахонлар, сизлар бу ерда қандай иш билан шуғулланаяпсизлар, қаердан келгансизлар, ҳо-ов ана бу одамларчи?

— Биз Фарғонадан келганмиз, шоли экканмиз, — дея жавоб қилди 70 ёшларга бориб қолган Юсуфжон исмли домла ва уларга савол ташлади: — Ўзингиз қаердан келяпсиз, нега ботқоқликка юрдинглар?

— Отахонлар, биз Хатирчидан, Қорадарёга (30-йилларда, ҳатто яқин-яқинларгача Каттақўрғон Қорадарё райони деб юритилар эди) ўтиш учун яқинроқ деб шу ёққа юрибмиз-да, ҳамма ёқ ботқоқлик экан, — деди-ю, яна савол бера бошлади: — Шолини Фарғонада эксанглар бўлмайдими, намунча шароити ёмон тўқайзорларга, узоқ ерларга келмасанглар! Аммо шолиларинг яхши бўлибди. Сизларни бу ерларга қайси шамол учирди?

— Э, ана булар қулоқ қилиниб 5—10 йилданга судланганлар, — дея изоҳ бера бошладим, гўё уларга раҳнамолик қилгандай.

Шунда ҳалиги суҳбатдош бир оз сукутга чўмди ва чўнтагидан бир кичкина дафтарча олди-ю, ҳалиги 14 маҳбуснинг исм-шарифлари, қайси колонияда хизмат қилишини ёзди-да, деди:

— Деҳқончилик яхши, ҳосилларинг мўл бўлади, худо хоҳласа. Ҳосилни йиғиштиринглар-чи, буёғини кўрамиз. Соғ бўлинглар, — дея хайрлашиб жўнаб кетишди.

Биз машина кетидан суқланиб қараб қолдик. Бу исм-шарифи, хизмат жойи номаълум шахслар ким экан, деган хаёл бизни қийнарди.

Шу пайт иш бошидан сўроқсиз кетиб қолганлар устидан чиқиб қолган каттақўрғонлик Тиловқодир-конвой улардан бирини— етмиш ёшли отахонни қоқ пешонасидан отиб ташлагани кечагидек эсимда. Бу отахон, ботиб қолган машинани ботқоқдан чиқаришиб юбордик, деб берган изоҳи учун отиб ташланган эди. Унинг ўлиги шолизорда икки кеча қолиб кетди. Тиловқодир бошқа бандилар учун намуна қилиб отани кўмдирмади.

Орадан 20 кунлар ўтгач, ҳалиги ўн тўрт бандининг ўн уч нафари Юсуф домла бошлиқ менинг ҳовлимга кириб келишди. Улар бирам хурсанд эдилар. Сабабини сўрадим. Уларнинг шодлиги менга ҳам юққандай бўлди:

— Қутилдиларингми, муддатларинг ҳали кўп эди-ку?

Юсуф отадек эркин, бахтли одам йўқ эди ўша дамда. У шодлигини ичига сиғдиролмай деди:

— Э, ўғлим, манглайимизга ўша куни бахт қўнган экан-у, хизирни қўлдан чиқарган эканмиз. Кеча бизни Муқумжонов билан Колесов идорага чақирди. Қўрқиб турибмиз... Тўсатдан бошлиқ савол берди қўрслик билан: «Ҳў-ўв балчиққа ботиб қолганлар — машинадагилар кимлар эди?» Танимаймиз, дедик бараварига. «Каллаварамлар!», деди бошлиқ ва бироз тиржайиб: «Ўша одам Акмал Икромов ва унинг котиби эди», деди, кейин «боринглар, сизлар озодсизлар», деб бўшатиб юборишди. Минг афсус, орамизда Комилжон йўқ, бегуноҳ отилиб кетди. Лекин рўйхатда унинг номи бор экан...

Ҳа, атоқли давлат арбоби, миллатпарвар инсон, меҳнаткашларнинг етук дўсти Акмал ака ана шундай одамгарчиликлари учун ҳам марказнинг қотил ғаламисларига ёқмай борди...

Шукур бува ҳикояси: — Тиловқодир бригадасида хизмат қилувчи бир қашқадарёлик Маматқул исмли 65 яшарлар чамасидаги банди дўпписига тухум солиб келаётган экан. Тиловқодирдан сўроқсиз кетган экан. У қочиб кетгани йўқ, колонияга қайтиб келяпти. Не кўз билан кўрайки, мендан унча узоқ бўлмаган масофада Тиловқодир бандининг пешонасидан отиб ташлади. Маматқулнинг қўлидаги тухумлар пачоқ бўлиб, ўзи эса атиги икки марта оёқ силтади, холос. Бу ваҳшийлик бир умр эсимдан чиқмайди.

Яна бир мисолни ҳаяжонсиз айтолмайман. Мана шу Қумоқ қишлоқдан чиққан Умаркал лақабли бандилар соқчи бригадири ўз қўл остидаги 25 бандининг бири пахтазорда очликдан мадорсизланиб ётганини кўриб қолган. Унинг исми Ёқубжон бўлиб, қўқонлик эди. Ёши элликларда бўлган. Тинкаси қуриб чўзилиб ётган бу банди устига келган Умаркал ҳеч иккиланмай, «тур ўрнингдан», деб бақира кетди. Мана шу ерга яқин жойда пичан ўрардим. Ёқубжон ўрнидан тура олмади. Умаркал унинг белига зарб билан «гурс» этиб бир тепди. Туришга ҳаракат қилди-ю, аммо тура олмай, такрор йиқилди. Кал қаҳрга минди-да, қўлидаги «бешотар»ни унинг пешонасига гизлаб туриб отиб ташлади. Бечора икки оёғини силтаганича тинчиб қолди. Унинг ўлиги уч кун ўша жойда қолиб кетди, тўртинчи куни ўлик ташийдиган махсус бричка аравада олиб кетишди. Бундай воқеаларга жуда кўп шоҳид бўлганман.

Ҳозир ўша Умаркал ҳаёт, 91 ёшга кирган. Уйидан чиқа олмай ётибди, эшаги кўр қилиб қўйган. Эшитинг, бунинг тарихини айтиб бера қолай.

Умаркал бу колонияда бор-йўғи 4 йилга яқин энкаведи одами бўлиб конвой сифатида ишлаган.

1952 йиллар бўлса керак. У тўсатдан ўнг кўзидан ажради— кўзига оқ тушиб кўр бўлди. Бир кўз билан юрди. 1977 йилга келганда ўзи боқиб юрган ҳанги эшаги тўсатдан ҳужум қилиб қолган. Эшакка керагидан ортиқ пичан, ўт ортиб, устига-устак ўзи ҳам миниб оларди. Азобдан ўлар ҳолатга келган эшак ариқ ва ўйдим-чуқур жойларга келиб, таппа ташлаб оларди. Ўша куни эшак ўлгудай калтак ер эди...

Эртаси куни Умаркал азонда қозиққа маҳкамланган эшагини ечмоқчи бўлиб боради. Қозиққа чирмашиб кетган арқонни бамайлиҳотир ўтириб ечаётган Умаркал орқа томонида пойлаб турган эшак тўсатдан зарб билан унинг чап кўзига ўроқ тишларини ўқдек урди ва тишлаб олди. Кўздан ажраган кал Каттақўрғон шифохонасида анча муддат ётиб чиқди. Икки кўзидан ажраган Умаркал ҳозирда Умар кўр лақабини олган. Алқасосул минал ҳақ, деганлари шу бўлса керак-да...

Мулла Бува Маҳмуд ўғли ҳикояси (90 ёшли колхоз ветерани): Марғилон томондан қулоқ бўлиб келган Шорасул деган 40 ёшли қирчиллама, гўзал йигит бўларди. У ўта хушовоз ашулачи эди. «Боғ аро», «Қаро кўзим» ашулаларини меъёрига етказиб айтарди. У ўн йилга қулоқ қилинган экан. Мен билан жуда иноқ эди. Ашула айтиб берса, мен уйимиздан бир тўғрам-ярим тўғрам зоғора нон келтириб берардим.

1932 йилнинг май ойлари бўлса керак, сира эсимдан чиқмайди. Мен йигирма ёшли йигит эдим. Шу инсондан ашула ўрганардим. Кунлардан бирида Шорасул ака пахтазорда «Боғ аро»ни роса баланд овоз билан оларди. Ўз пахтасига ажратилган участкасига ишлов бераётган юзлаб бандилар ишдан бир лаҳза тўхтаб, вужудларини қулоққа айлантиришиб, қўшиқ тинглашарди. Шу пайт тўсатдан келиб қолган каттақўрғонлик Нор исмли 21-бригада конвойи важоҳат билан отни Шорасул томон бурди. Унга яқинлашгач, жаҳл билан деди: «Ҳў-ў ифлос, нега эшакка ўхшаб ҳанграяпсан?! Ҳаммани ишдан қолдирдинг-ку, лаънати!» Тасқара қиёфасидан қон қочган Нор «бешотар»ини олди-да, бегуноҳни оғзидан отиб ташлади. Ашула айтгани учун ҳаёт билан видолашган навқирон инсон хотираси олдида доимо сажда қиламан...

«ХОТИРАМДА МУҲРЛАНИБ ҚОЛГАН...»

1992 йилнинг 6 июни. Ленин номи билан аталувчи ўша Миёнкалдаги жамоа хўжалигининг катта ва салқин боғи. Бу ерга Маркс номли колхоз вакиллари ҳам ташриф буюришган. Бизга ҳамроҳ сифатида Каттақўрғон район ҳокими Марди Нуриддинов томонидан белгиланган ҳоким котибиятининг бошлиғи Мухторжон Ёрқулов, Ленин номли колхоз раиси Тўрақул Ғаффоров, партқўм котиби Миродилла Мустафоев, ҳосилот, қишлоқ хўжалик илмлари номзоди Бердиёр Шодиев, Самарқанд вилоят нефть маҳсулотлари тақсимлаш бўлими бошлиғи Собир Раҳимов, 98 ёшли колхоз фахрийси Аҳмад Салоев, 80 ёшли колхоз фахрийси, оддий кетмончи Шукур Назаров, кинооператор Неъматилла Абдуллаев, 88 ёшли оддий кетмончи, фахрий Тошпўлат Сафаров, 87 ёшли биринчи тракторчи, фахрий Қосим Муродов, 89 ёшли биринчи тракторчи, фахрий Ботир Орзиев, 72 ёшли оддий колхозчи, Улуғ Ватан уруши қатнашчиси, фахрий Эштўхта Ғиёсов, шу колхознинг кекса бригадири Олим Муҳаммадиев; Маркс номли колхознинг фаоллари — раис Баҳриддин Файзиев, бош ҳисобчи Ҳайитмурод Омонов, 75 ёшли колхоз фахрийси, Германия, Финляндия жанглари иштирокчиси Ҳасан бобо Орзиев, 91 ёшли колхоз фахрийси Мулланор Маҳмудов, раис муовини Олим Ёдгоров, тракторчи Бердиёр Худоёров, экспедиция ташкилотчилари — Дамин Мўминов, Ғаффор Саттаров, Каримжон Аҳмаджонов, ушбу очерк муаллифлари ва бошқа кўплаб нуфузли кишилар тўпланишиб, қатор давра суҳбатлари ташкил этишди, бор ҳақиқатни ойдинлаштиришда виждонан кўмак беришди. Коллективлаштириш йилларини эсладилар, журналистлар суҳбатни қаламга олдилар, видеотасвирга туширдилар.

Кимлар қулоқ қилинган эди?

Давра суҳбатини биринчи бўлиб Мулла бува бошлар экан, у одоб юзасидан хўжалик бошлиғи Баҳриддинга бир қараб қўйди. Раиснинг «шошилмай, билганларингизни айта беринг», деган гапидан гўё мадад олгандай ўз ҳикоясини бошлаб туриб, бир оз сукутга чўмди, нуроний юзида ғамгинлик пайдо бўлди:

— Э, болаларим, айтсам тилим куяди, айтмасам дилим. Фарғона водийси, Бухоро, Хоразм, Қашқадарё Қорақалпоғистонда қулоқ қилишлар қандай кўчган билмадим-ку, бу нарса Самарқанд, Хатирчи, Каттақўрғонларда жуда адолатсизлик билан олиб борилган, ўта даҳшатли кўчган. Ҳокимият батрак-камбағаллар қўлига ўтиб, бутун ҳуқуқ уларга берилди. Улар бой, ер эгалари, руҳонийларнигина эмас, балки «бундайроқ» кўринган оддий кишини ҳам ёмон кўриб қолишса, уч киши тузган акт билан қулоқ қилиб юбораверишган. Неча-неча бегуноҳ, зўрға кун кечираётган оила бошлиқларини қулоқ қилишмади, дейсиз!

— Ҳақиқатан ҳам, тўғри айтдингиз, — суҳбатга аралашди Аҳмад бува, — эсингиздами, каттақўрғонлик 73 ёшли Хидир бувани қулоқ қилишган кун. Хидир бува мулла эди. Бисотида бир эшак ва бир сигири бўлган. Оиласида 8 жон эди. Ўша сигир ва эшак оилани тўйдирарди. Новна қишлоғига миниб бориб келиш учун Уммат батрак ундан эшагини сўрайди. Бува эшагини бермагани учун батраккўмлик амалидан фойдаланиб, уч киши қўл қўйди-да, «сен қулоқ бўлдинг!» — деб юборишди.

НКВДнинг район бўлимидан келишиб, эшак, сигир, бир кигиз ва ўзини олиб кетишган эди. Бечорани ёмон қийнашган. Орадан кўп вақт ўтмай ҳеч судсиз отиб ташлашган.

Мулла бува яна хотирага берилди:

— Мана, узоққа бормайлик, Эштўхтанинг отаси мулла Ғиёс нима учун қулоқ қилинди? Ғиёс ота ўта саводхон, домла эди. Қумоқ қишлоғининг обрўли, ўрта ҳол деҳқони бўлиб юрарди. У фақат руҳоний, бир гектар ери бўлгани учун икки яланг оёқ ишёқмаснинг имзоси, Нормурод молиянинг тасдиғи билан қулоқ қилинган. Батраклардан иккиучтаси бир бўлиб хоҳлаган кишисини «сен қулоқсан» деса, ўша кишининг шўри қурийди. Актни тузгач, ўша заҳотиёқ қизил чойхонага ўн-ўн беш кишини тўплаб, номига мажлис ўтказиларди. Ҳалиги уч батракнинг бири ўрнидан турарди-да, «фалончи қулоқ бўлсин деганлар қўл кўтарсин!» — деб, биринчи бўлиб ўзи қўл кўтарарди. Унга таассуб қилган бошқалар ҳам қўл кўтаришарди. Агар биронтаси қўл кўтармаса, ҳалиги қасоскор «учлик» батраккўм уни ҳам қулоқ қилиб юбориши ҳеч гап эмас эди.

— Мулла бува, раҳмат сизга, — гапга аралашди даврада сукут сақлаб ўтирган «қулоқ боласи» тамғаси билан юрган Эштўхта бува ўз отаси Ғиёс ота ҳақидаги гапни мириқиб тинглар экан. — Отамни яхши эсладингиз. Дарҳақиқат, отамни қулоқ қилганларида мен 9 яшар бола эдим. У асли қашқадарёлик бўлиб, Самарқандга келиб, эскича мадраса таълимини олган. Уни Қорадарё — Каттақўрғонга ишлаш учун юборишган. Отамиз шу Қумоқ қишлоқлик онамизга уйланган эканлар. Отамизни қулоқ қилишгач, шу ернинг ўзида очликдан, калтакдан мадорсизланиб ўлганлар. Аммо мени «қулоқ боласи» деб, Каттамингда 2 гектар ер бериб, шунга чигит экиб ҳосилини давлатга топширасан, бу ишни бажармасанг, сен ҳам қулоқ бўласан, дейишди жамоадагилар. Ана шунда ўзим ёш бўлсам, шунча ерни кетмон билан чопиб, чигит экиш осонми, — дедим-да пайт пойлаб Хатирчига кўчиб кетиб қутулганман.

— Болам, қулоқ қилиш пашшани бир пуфлаб юборишдек гап эди. Агар менинг 1 гектар ерим бўлса-ю, қўш ҳўкизим бўлмаса, биз ўрта ҳоллар бир-биримиз билан ўзаро келишардик, — дея суҳбатга аралашди Тошпўлат бува Сафаров. — Қўш ҳўкизи бор-у ери йўқлардан келишиб олиб фойдаланардик. Сўғин ерини ҳайдашга кучи етмаса, биронта қариндошини ёрдамга чақирса, буни кўрган батраклар бир зумда акт тузишиб, «фалончи камбағални қарол қилиб ишлатяпти», дейишиб, қулоқ қилиб юбораверишган. 1932 йилда Саттор бува худди шундай йўл билан қулоқ қилинганини кечагидай эслайман. Қулоқ қилинганлар орасида ер эгалари, бойлар ҳам кўп эди. Аммо ҳовлисидан эшакнинг тўкими чиқмаган, зўрға ҳаёт кечираётганлар, ўртаҳоллар, муллалар ундан ҳам кўп эди...

Орага бироз сукунат чўкди. Ўтирганлар Тошпўлат буванинг бу таъсирли гапларидан лол қолиб, яна ўтмишга юриш бошлайдилар.

— Қулоқ қилишлар колхоз тузумини ташкил этиш ва мустаҳкамлаш деб тушунилди, — дея ҳаяжон билан изоҳ бера бошлади Ҳасан бобо қалбида бир олам алам билан. — Мен ҳам қулоқнинг боласи сифатида жуда кўп дард чекканман. Ҳозир ҳам ўзини билмаганлар «қулоқ» деб қўйишади. Қулоқ боласи бўлган мен 1942 йилдан 1945 йилгача пурунтда бўлиб, Шўро ҳукуматини ҳимоя қилганман. Жангларда қатнашганман, ярадор бўлганман... Ўша 30-йилларнинг суронли онларини — колхоз тузиш учун олиб борилган воқеаларни эсласам, баданим увишиб кетади...

— Шу ерда гапингизни бўлай, ота, минг узр, — гапга аралашди тиббиёт олими, форишлик зиёли Абдуқаҳҳор Абдураҳмонов.

— Майли-майли, гапиринг, ўғлим, — деди ота. Абдуққаҳҳор ҳикоя қилди:

— 1932 йил эрта баҳори эди. Форишлик уч-тўрт батрак ва қишлоқ шўроси раиси, молия агенти бир бўлишиб, менинг отам Абдураҳмон, амакиларим Абдуғани, Абдувойиб Раҳматовларни Нокурт қишлоғида биринчи қулоқ қилишган. Ака-укалар Ставрополь ўлкасининг Тирек ўрмонларига қулоқ сифатида сургун қилинган. Қулоқ қилишга сабаб — отамнинг 4-5 та қўйи, бир қўш ҳўкизи, 1 та оти бўлган. Амакиларимда эса 2-3 гектарлик яйлов, 6 тадан қўй, 2 та сигири бўлган экан. Отам 10 йиллик муддатни ўтаб қайтдилар . Аммо ҳар икки амаким ўша ерда совуқ ва очликдан ўлиб кетди.

Бундай ноҳақ қулоқ бўлганлар бизнинг Нокуртдан 50 хўжалик, Фориш районининг ўзидан 1929—1932 йилларда мингга яқин хўжаликни ташкил этган. Буни ўз отам Абдураҳмон домла ва қишлоқ қарияларидан эшитганман. Мўмин чўлоқ, Абдулла акалар ҳам қулоқ бўлиб, Тирекда ўлиб кетганлар. Ахир, бу бегуноҳларнинг арвоҳлари бебош тузумни умрбод қарғаяптилар-ку!..

(Давоми бор).

СУРАТЛАРДА: 1. Тошпўлат Сафаров, Қосим Муродов (чапдан ўнгга). 2. Тўрақул Ғаффоров. 3. Ҳасан бобо Орзиев. 4. Баҳриддин Файзиев. 5. Эштўхта Ғиёсовлар.

М. Амин тасвирга олган.

(Боши ўтган сонларда).

ЯНГИ МАРКАЗ ТУЗИЛДИ

Бугунги кунда республикамизда педагогика матбуоти ривож топиб бормоқда. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги тизимининг ўзида «Маърифат», «Учитель Узбекистана» рўзномалари, «Халқ таълими», «Мактабгача тарбия», «Бошланғич таълим» «Тил ва адабиёт таълими» каби ойномалар чиқиб турибди.

Бу матбуотлар фаолиятларини янада яхшилаш юзасидан вазирлик томонидан қатор муҳим тадбирлар кўрилмоқда. Вазирлик ҳузурида матбуот марказининг тузилиши ҳам нур устига аъло нур бўлди.

Халқ таълимининг барча ютуқларини кенг оммалаштириш билан яқиндан шуғулланадиган жамоатчилик асосида иш кўрувчи мазкур марказ зиммасига кўпгина вазифалар юклатилди. Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири буйруғига кўра, матбуот марказига жумҳурият педагогика матбуоти фаолиятини ўрганиш олдида турган асосий йўналишларга баҳо бериш; раҳбарият, ҳайъат йиғилишларида ҳар бир рўзнома ва ойнома ишини муҳокама қилиш бўйича масалалар киритиш ҳуқуқи берилди.

Айни бир вақтда марказ халқ таълимининг кундалик ҳаётини матбуот саҳифаларида ёритиб боришда фаоллик кўрсатади. У таълим ва тарбия жараёнларининг долзарб муаммоларини ҳал этишга доир мақолаларни тайёрлаш, шу асосда мустақиллик ва мактаб доирасидаги қарашларга ўз қатъий муносабатини билдириш билан ҳам мунтазам шуғулланиб боради.

Матбуот маркази ўз фаолиятини матбуотчилар ёрдамига таянган ҳолда олиб боради. Жойларда фаол ахборотчилар гуруҳлари тузилиб, улар орқали вазирлик таркибидаги ўқув юртлари таълимининг барча тизим ва тузилмалари фаолиятлари, илғор педагогик тажрибалар ёритилиб, замонавий илғор иш усуллари маорифчилар ўртасида тарғиб қилинади.

Жамоатчилик асосидаги матбуот маркази бошқарувига малакали матбуотчи-педагоглар аъзо қилиб киритилди.

А. АЛИЕВ.

ОСУДА ҲАЁТ ҚУЧОҒИДА

Эргаш аканинг ёшларга илму-одоб улашиш билан ўтган 38 йиллик муаллимлик даврига назар ташлашимга унинг укаси — Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигида фаолият кўрсатаётган Носир Жўраев сабабчи бўлди. Суҳбатлардан бирида гап айланиб, ўқитувчилар ҳаёти, улар меҳнати мазмуни ва қадри ҳақида борди. Шунда Носир Жўраев акасининг ўқитувчиликни қандай бошлаганлигини шундай эслаганди.

...40-йилларнинг бошида Эргаш ака эндигина мактаб остонасига қадам ташлаганди. Ҳа, ўшанда кун ўтиши жуда оғир эди. Пойтахтдаги ҳозирги 62-ўрта мактаб Чўлпонота қишлоғида жойлашганди. Э. Жўраев шу масканда алифни таниди. Қўлига қалам тутиб, кўнглидагини қоғозга муҳрлашни ўрганди. Сабоқ берган муаллимларига ҳавас, ўзидаги иштиёқ Эргаш акани Тошкент давлат педагогика институтининг тил ва адабиёт факультети сари етаклади.

1952 йили олий илм даргоҳини тугатиб, Маориф вазирлиги йўлланмаси билан Сурхондарё вилоятининг Сариосиё районига бориб иш бошлади. Устига-устак илк бор болалар рўпарасида эркин тура билиш ташвишини тортаётган ёш муаллимга 30 нафар ўқитувчиси бўлган мактабнинг илмий бўлим мудирлиги лавозимининг юкланиши Эргаш акани янада ташвишга қўйди. Хаёлидан ўзига ишончсизлик, турли гумонлар ўтди. Тақдирга тан бериб, ишни бошлади. Давр, одамларнинг бир-бирига меҳрибончилиги, андишалилиги Эргаш аканинг барча гумону ишончсизликларини сароб айлантирди. Бир тан, бир жон жамоага раҳбарлик қилиш киши руҳиятини тетиклаштириб, янада шижоат билан ишлашга ундаркан, дея хотирлайди Э. Жўраев. Ҳозирда ўша йиллардаги ижтимоий муҳит ҳақида фақатгина ширин-ширин хаёллар суриш қолди, холос.

Эргаш ака Сариосиё районидаги 13-етти йиллик мактабда, сўнгра район марказидаги 1-ўрта мактабда фаолият кўрсатган йилларини ҳаяжон билан эслайди. Негаки, инсон хотирасида машаққатли, ташвишли ҳамда завқли бўлган ҳаётда ўз ўрнини топишдек тотли дамлар бир умр муҳрланиб қолади.

1958 йилда сариосиёлик қадрдонлари билан илиқ хайрлашиб, Тошкент вилояти Калинин районидаги 52-мактабда муаллимлик фаолиятини давом эттирди. Шу ердаги икки йиллик заҳматли меҳнати туфайли уни пойтахтнинг Чилонзор районидаги 62-мактабга илмий бўлим мудири этиб тайинлашди. Бу масъул лавозимда туриб ҳам Эргаш ака болалардан ажралмади. Улар онги ва шуурига рисоладаги инсон бўлиш учун нимаики керак бўлса, ҳаммасини сингдиришга ҳаракат қилишни у энг асосий вазифа деб биларди.

Эргаш аканинг кўплаб мактабларда ишлаганлигини тажрибасизликка, қунимсизликка эмас, балки уддабурон муаллимнинг қўл-қўл бўлишига йўйсак тўғри бўларди. У 1967 йилдан Акмал Икромов районидаги 193-ўрта мактабда яқин кунларгача болаларни меҳр-шафқатлиликка, ҳаётдаги гўзалликларни кўнгилдан ҳис эта билишга ўргатиб келди. Унинг учун қадрдон бўлиб қолган жамоа шу ўқув йилининг сўнгида Эргаш акани кексалик нафақасига кузатиб қўйишди.

— Буёғига фарзандлар, невара-чеваралар ардоғида кексалик гаштини суриш билан бирга, мактабга тез-тез келиб тураман, — деди Эргаш ака хайрлашув кечасида.

Ш. ЖАББОРОВ,
А. РАҲИМОВ.
Тошкент шаҳри.

Халқ таълими фидойилари

МУАЛЛИМ ШОИР

Ҳаётда шундай кишилар борки, улар халқ учун қанчалик тиришиб меҳнат қилмасин, ўз ишларидан асло қониқмайдилар. Эришган муваффақиятлари олдида эсанкирамай, доимо ҳаракатда ва изланишда бўладилар. Мели Бобоқулов ана шундай тиниб-тинчимас ва серғайрат, ташаббускор педагоглар сирасига киради.

У 16 йилдан бери Самарқанд вилоятининг Жума шаҳридаги 1-кечки ўрта умумтаълим мактабида она тили ва адабиёт фанидан сабоқ бериб келмоқда. М. Бобоқулов бирорта дарсни кўргазмали қуролсиз, стендсиз ва техника воситаларисиз ўтказмайди. Замонавий жиҳозлантирилган она тили ва адабиёт кабинетида 200 дан ортиқ ҳар хил стенд ва кўргазмали қуроллар мавжуд. 36 нафар шоир ва ёзувчининг портрети ва уларнинг қимматли фикрлари ёзилган рамкачалар тартиб билан хона деворига илинган. Бу ерга қадам қўйган киши уни адабиёт музейи деб ўйлаши турган гап.

Мели Бобоқуловнинг дарсларини Пастдарғом ноҳияси халқ таълими ходимлари ва вилоят ўқитувчилар малакасини ошириш илмгоҳи мутахассислари келиб кузатиб, юқори баҳоладилар.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, Мели Бобоқулов илғор, ишчан ва тажрибали муаллимгина эмас, ёшларга ўз шеърлари, достонлари ва илмий-назарий мақолалари билан таълим бериб келаётган болалар шоири ва ёзувчиси ҳамдир. «Тоғ гули» шеърлар тўплами (1984 йил, «Ёш гвардия») ҳамда 1988 йилда шу нашриёт томонидан чоп этилган «Мактаб саҳнаси» каби китоблардан ҳам унинг ижодини кенг ўрганиш мумкин. Ижодкор муаллимнинг «Чўлпон» нашриётида «Биз бахтиёр» номли иккинчи шеърлар мажмуаси нашрга тайёрланмоқда.

Халқ маорифи соҳасидаги беқиёс хизматлари учун Мели Бобоқулов 1986 йилда «Методист-ўқитувчи» фахрий унвони, 1990 йилда эса «Ўзбекистон ССЖ халқ маорифи аълочиси» нишони билан тақдирланди.

Р. МАМАТОВ,
Самарқанд вилояти Пастдарғом ноҳияси халқ таълими бўлимининг методисти.

МУҲИМ ҚИРРАЛАР

Ўзбек тили, унинг сўзлашув услуби кейинги етмиш йил давомида мушкул аҳволга тушиб қолди десак муболаға бўлмайди. Бу даврда тилимиз сезиларли даражада камбағаллашди, соф ўзбекча сўзлашув услуби ўрнини четдан, кўпроқ, рус тилидан кириб келган сўзлар билан тўлдириб борилди.

Тилимизга давлат мақоми берилиши арафасида тилшунос олимларимизнинг ҳисоб-китобларига кўра 24,5 фоиз русча сўзлар истеъмолга кириб қолганлигини айтиб ўтиш бурчимиздир. Халқ бундай нохуш ҳолатга ўз фикрини билдирди ва бугунги кунда ўзбек тилшунослигида бирмунча сезиларли ижобий ўзгаришлар, тилимиз софлиги учун илмий тадқиқот ишлари олиб борилмоқда. Мана шундай тадқиқотлардан бири йирик тилшунос олим, профессор Бозорбой Ўринбоев томонидан ёзилиб, яқинда қўлимизга етиб келган «Ҳозирги ўзбек тилининг сўзлашув услуби» йирик монографик тадқиқоти бўлиб, у ўзбек тили билан шуғулланувчи илмий ходимлар, филолог талабалар ва сухандонлар учун мўлжаллангандир.

Тадқиқотнинг аҳамиятли томони шундаки, биз ҳозир фойдаланаётган умумхалқ тили таркибида сўзлашув нутқининг ўрни адабий тил услублари ва сўзлашув услуби ўртасидаги ўзаро муносабат, сўзлашув услубининг ўзига хос белгилари ва бу услубни тараққий эттирувчи мунозарали омиллар ҳақидаги чуқур илмий фикрларнинг заҳматли изланишлар туфайли кенг таҳлил этилганлигидир.

Изланишнинг диққатга молик муҳим томони, сўзлашув нутқи, нутқнинг услубий кўринишлари ва ижтимоий шакллари муносабатининг уйғун аҳамияти бу тадқиқотнинг диққат марказида эканлигида. Муаллиф бу асарда сўзлашув нутқининг шахслар ўртасида, диалогик формасидаги эркин нутқ эканлиги, адабий сўзлашув нутқи эса ўзбек адабий тилининг Ўзбекистон ҳудудида кенг тарқалган адабий сўзлашув кўриниши эканлигини уқтиради. Шу боис адабий сўзлашув нутқи диёримизнинг турли маҳаллий шеваларига таъсири ва бу туфайли маҳаллий шеваларнинг адабий тил сари бораётган кўрки, жозибасини илмий публицистик, илмий-техник кўринишда сухандонлар, ўқитувчилар, тарғиботчилар оғзаки нутқидаги фарқланишини таҳлил этади.

Қўлланмада сўзлашув услубининг фонетик, интонацион ва лексик хусусиятлари тўғрисида чуқур фикр юритилади ва грамматик шаклланиши ҳақида мулоҳазалар баён этилади.

Монографиянинг «Сўзлашув услубининг» морфологик хусусиятлари қисмида адабий тил морфологиясида мавжуд бўлган грамматик босқич ва формалар сўзлашув нутқи услубида ҳам мавжудлиги ҳақидаги фикрни илгари суради, ундаги ранго-ранг хусусиятлар ёритиб берилади.

Бир сўз билан айтганда бу қўлланмада тилшунослигимизнинг барча каттакичик бўлимларига алоҳида-алоҳида тўхталиб, уларнинг хусусиятлари илмий таҳлил қилинади. Шу нуқтаи назардан бу қўлланма филология куллиётларнинг талабалари ва ўқитувчилари учун жуда муҳим дарслик ҳисобланади. Дарҳақиқат, «Тилга эътибор — элга эътибор» деган ўзбек халқ мақолига амал этадиган бўлсак, тилимиз софлиги учун жонкуяр олим Б. Ўринбоевнинг нутқ маданиятимизни ўстириш учун фидойилик кўрсатиб олиб борган илмий тадқиқот ишини тилшуносликда юқори баҳога арзирли эканлигини эътироф этмоқ лозим.

Зеро, бу тадқиқотни тилимизнинг равнақи, унинг келажаги учун қилинган хайрли ишлардан бири деб санаш мумкин.

Мўмин ҲОШИМХОНОВ,
А. Қодирий номли Жиззах давлат педагогика олий илмгоҳи ўқитувчиси.

Ёз гашти

«ЁШЛИК» ЧОРЛАЙДИ

Тошкент райони шарқираб оқувчи анҳорлари, сўлим боғлари билан катта-ю кичикка маълум. Район ҳудуди қардош Қозоғистон ерлари билан туташиб кетган. Бу жаннатмакон ерларда азалдан ўзбек, қозоқ ва бошқа миллат вакиллари ака-укадек истиқомат қилишади.

Биз ташриф буюрган «Ёшлик» соғломлаштириш лагерида Собир Раҳимов номли, «Ўзбекистон 50 йиллиги», Навоий номли ва бошқа жамоа хўжаликлари аъзоларининг, Тошкент вилояти қишлоқ хўжалиги идоралари ходимларининг фарзандлари ҳордиқ чиқаришаётган экан.

Ёзги дам олиш гўзал табиат қучоғида сайр қилиш, спорт мусобақалари, санъат ва адабиёт бўйича мушоиралар, кўрик-танловлар, адабий кечалар уюштириш, турли тўгарак машғулотлари, экскурсиялар билан гаштлидир.

Ёзги дам олишни болалар дилига ёқадиган тадбирларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Акс ҳолда болалар уйларини қўмсаб қолишади. «Ёшлик» оромгоҳида эса ўз ишининг жонкуярлари бўлган педагоглар ёзнинг ҳар бир кунини кўнгилли ташкил этишга ҳаракат қилишаётгани яққол сезилиб турибди.

Суратларда: 1. Тарбиячи Мушарраф Маннонова болаларга турли шакллардаги буюмлар ясашни ўргатмоқда; табиат қучоғида.

Сураткаш Р. АЛЬБЕКОВ.

Ал-Ҳасан (661 йил). Али вафотидан кейин қуфаликлар унинг катта ўғли ал-Ҳасанни халифа қилиб сайладилар. Бу сайлов бутун Ислом дунёсига маъқул тушди. Бир неча ойгача ҳеч қандай нотинчлик бўлмади, лекин шундан сўнг, 20 йил давомида Шом ҳокими бўлиб келаётган Муовия кейинги йилларда Алининг ҳарбий тадбирлар билан овора эканлигидан фойдаланиб, ярим мустақилликка эришди ва Мисрни қироллигига қўшиб олди, ўзини Ислом халифаси, деб эълон қилди. Унинг қўл остида тажрибали саркарда Амр ибн ал-Ас бошчилигидаги ихчамгина қўшин бўлиб, ўзини учта бой вилоятнинг хўжайини деб ҳис қиларди. Бундан ташқари, у ниҳоятда, тажовузкор табиатли инсон эди, шунинг учун ал-Ҳасандан таслим бўлишни талаб қилди. Эндигина Имом Ҳасан, яъни бутун мусулмон оламига бошчи деб эълон этилган ал-Ҳасан эса табиатан Муовиянинг акси эди. У бошқалар ҳасад қиладиган ва нафрат уйғотадиган, давлат ичида ўзаро низолар сабаб бўлиб, қон тўкишларга олиб келадиган ҳокимиятни ёқтирмасди. Мана энди Амр Муовиянинг кўнгли ҳокимият тусаб қолибди, айни вақтда кераксиз ҳунрезлик бўлмаслигини ҳам хоҳлабди. Шунинг учун Имом Ҳасан Ислом дунёсининг фуқаролар уруши домига тортишдан кўра, таслим бўлишни афзал кўрганлигини эшитиб, у Имом Ҳасанга ва Алининг бутун оиласига шахсий нафақа белгилашни таклиф қилди. Таклиф қабул қилиниб, Имом Ҳасан Мадинага қайтиб келди. У ерда ўз ҳаётини динга хизмат қилишга ва оилавий бахт-саодатга бағишлади. Мадина аҳолиси унинг укаси имом Ҳусайн билан шу ерда истиқомат қилаётганлигидан шод эди. Бу олижаноб ва тинчликсевар буюк инсон яна саккиз йил яшаб, 669 йили, баъзи кишилар фикрича, махсус юборилган чўри аёл берган заҳардан қазо қилди.

Ал-Ҳусайн. Ҳошимийларга бошчилик қилиш энди Алининг Имом Ҳусайн номи билан таниш бўлган кичик ўғлига ўтди. У Мадинада қолди, кафолат берилган шахсий нафақа мунтазам келиб турарди. Алҳол бутун мусулмон оламига ҳукмдор бўлган Амр Муовия саккиз йил халифа саналиб келди. У мусулмон мамлакатларига доно раҳбарлик қилиб, ҳатто бутун дунёда ўз умматлари обрўсини кўтаришга эришди. Имом Ҳусайн тинч-осойишта ҳаёт кечириб, ўзини шеъриятга ва хайрли ишларга бағишлади. Амр Муовия вафот этгач, 680 йили Имом Ҳусайн ўз оиласи билан бирмунча вақт Маккада яшади. Сиёсат бобидаги маккорлигига қарамасдан Амр Муовия кейинги олти йил ичида бир қатор хатоларга йўл қўйган эди. У мусулмонлар фикрини билмасдан туриб ўғли Язидни ўзининг вориси деб эълон қилди. У сарой амалдорлари ва Дамашқнинг пойтахтлик барча оқсуякларидан Язидга нисбатан сўзсиз равишда одоб билан муносабатда бўлишни талаб қилди. Амр Муовия катта обрўга эга бўлганлигидан сарой аёнлари ва аслзодалар унинг таклифини қабул қилдилар. Язид ворисликка тасдиқланди. Муовия вафотидан кейин эса ўзини халифа деб эълон қилди. Бинобарин, порлоқ истиқболли шахс бўлган Язид кейинчалик айш-ишратга берилиб кетди. Исломнинг дастлабки босқичида бундай турмуш тарзи динга мутлақо ёт нарса деб қараларди. Халифа учун ҳурматсизлик, мусулмонларнинг аксарияти учун эса ҳақорат бўлиб кўринарди. Бундай вазият сипойиларни, айниқса, ғазабга келтирди. Арабларнинг ўсиб бораётган шаҳри Куфа турли нуқтаи назарларни ёювчиларга тўлиб кетганди. Уларнинг кўпчилиги халифалар вазифаси хусусида қатъий фикрга эга бўлиб, Язиддек кишини халифа қилиб тайинлаш Оллоҳ таолони ҳам, инсонни ҳам ҳақорат қилиш эканлигини изҳор этдилар.

Куфага таклиф. Улар Куфага келиб курашга киришиш тўғрисидаги қаттиқ илтимос билан Имом Ҳусайнга мактуб йўлладилар. Унинг отаси бошчилигидаги ҳукуматга Куфа даргоҳ бўлганлигини эслатдилар. Исломни сақлаб қолиш — шу отанинг ўғли ва Пайғамбарнинг набираси бўлган унинг бурчи эди. Борди-ю, ҳақ ишга бўлишмаса, уни бутун дунё мусулмонлари ва уларнинг келажак авлодлари ҳеч қачон кечирмайдилар, деб уқтиришди. Имом Ҳусайн унинг маслакдошлари ва маблағи йўқлигини, Язид гўё қудратли давлат бошлиғи эканлигини, шу жиҳатдан ҳам унга қарши чиқиш ақлдан эмаслигини билдириб жавоб қайтарди. Куфаликлар бошқа бир мактубларида ҳамма бир кишидек унга ён босажакларини, у ўша ерга етиб боргач эса, барча вилоятлар, жумладан, Форс сингари эллар ҳам қўллаб-қувватлашини хабар бердилар. Имом Ҳусайн Макка мусулмонларининг бошлиғи Абдуллоҳ ибн аз-Зубаир билан маслаҳатлашди. Абдуллоҳнинг ўзи эса ҳали Язидни халифа сифатида тан олмаган ва уруш бўлишини том маънода бесабрлик билан кутаётган эди. Шу боисдан Имом Ҳусайнни бу ишдан қайтаришга уриниб ҳам ўтирмади. Бироқ, Имом Ҳусайн эҳтиётлик юзасидан амакиваччаси Муслим ибн Оқилни ҳақиқий аҳволни аниқлаш учун Куфага шахсий элчи қилиб юбориб, ўзига ёзма равишда хабар беришни топширди. Муслим ибн Оқил Куфага етиб борганида уни кенг қучоқ очиб қарши олдилар. У Имом Ҳусайнга ҳамма нарса жойида эканлиги тўғрисида ишончли нома битиб, келишини маслаҳат берди.

Имом Ҳусайн Куфага йўл олади. У 680 йил сентябрь ойи охирида йўлга чиқди. Шошмасдан олға томон интилиб, октябрь бошларида ўнг соҳилида Куфа жойлашган Фурот дарёси бўйига етиб борди. Унинг келганлиги ҳақидаги хабар, табиий равишда Язиднинг иккинчи амакиваччаси бўлган Ҳоким Убайдулло ибн Зиёд қулоғига етади. Бу оғир табиатли, ўз қилмишларида шафқатсиз киши аллақачон Муслим ибн Оқилни ҳуқуқларидан маҳрум қилишга, қамоққа олиб, иккита ўғлини қатл этишга улгурган эди. Ҳусайннинг ўзини ҳам қўлга олиш буйруғи билан Ҳур ибн Язид Тамими бошчилигида бир соқчи гуруҳни юборади. Гуноҳ режани амалга ошириш қатъиятида борган Ҳур Имом Ҳусайн билан суҳбатидан кейин ўз нияти бемаъниликдан бошқа нарса эмаслигини тушуниб, қарши курашиш ўрнига унга қўшилади. Буни эшитган Убайдулло ғазабга тўлиб, додҳо Умар ибн Саъд бошчилигида яна бир кичикроқ гуруҳни жўнатади. Форслар юртининг ҳомийси Саъд ибн Абдуваққоснинг ўғли бўлган Умар одил одам эди. У ўзининг 3000 кишилик қўшнини бошлаб келиб Имом Ҳусайн тарафдорлари тўхтаган Карбало қароргоҳи яқинида жойлаштиради.

Лашкарбоши Умар Хусайнни чақиради. У Имом Ҳусайнга таслим бўлиш тўғрисида қатъий талабнома йўллайди. Имом Хусайн тинчликсевар инсон бўлиб, ҳеч кимга ёмонлик қилмагани, ҳеч кимни хафа қилмагани ва алдамаганини баён этиб: «Менга бундай муносабатга тушунолмаяпман?» — деб сўрайди. Унга лашкарбоши Умар: «Мен ҳарбийман. Бу менинг бурчим. Афсуски, таслим бўлишингизни талаб қилишга мажбурман», — деб жавоб беради. «Лекин сиз ҳозир ҳокимлик қилаётган халифага садоқатингизни изҳор этишингиз мумкин, у ҳолда сизни ҳеч ким безовта қилмагай», — деб қўшиб қўяди. Имом Ҳусайн ўшанда Оллоҳга итоат қилиш билан унинг бандасига бўйсунишни фарқлаб, муҳим қарорга келади. Язидни Исломнинг муносиб халифаси сифатида эътироф этмайди. Зеро унга бўйсуниши Оллоҳ таологa итоат қилмасдан, ёвузликни афзал кўришни англатарди. Бундай ҳолда Ҳусайн ўз номусини сотган ва Пайғамбарнинг набираси тимсолида ўзини мусулмонлар ишончидан маҳрум этган бўларди. У шошмасдан шундай жавоб қилди: «Бу мен билан Язиднинг ишимиз. Менга Язид билан учрашишга ижозат беринг, унинг билан бу масалада ўзим гаплашаман. Мабодо сизнинг бурчингиз менинг у билан учрашишимга йўл қўймайдиган бўлса, унда Мадинага қайтиб кетишга рухсат этгайсиз. Магар ҳокимият шунга ҳам монелик қилса, у ҳолда оиламни олиб, мусулмон дунёсининг энг чеккасига, Хуросонга кетиб, бу нарсаларнинг барчасидан озод бўлгайман».

Карбало жанги (680 йил 10 октябрь). Имом Ҳусайн таклифига кўнай деб турган Умарнинг лашкарбошиларидан бири Шимир ибн Зил Жавон сурбетларча қарши гапириб, уни заифа, деб ҳақорат қилди ва ўзи қарамоғидаги ҳарбий қисмни жазо билан қўрқитиб, Ҳусайннинг кичик гуруҳига ҳужум қилишга мажбур этди. Унинг қариндошлари, дўстлари ва маслакдошларидан иборат 100 га яқин киши жанговар ҳолатга ўтдилар. Жанг 680 йили 10 октябрь эрталаб соат ўнларга яқин ҳар иккала томон кўнгиллиларининг яккама-якка олишувидан бошланди. Имом тарафдорлари зўр шиддат билан жанг қилиб, ҳали Арабистонда мисли кўрилмаган қаҳрамонлик намуналарини кўрсатдилар, лекин кучлар орасида осмон билан ерча фарқ бор эди. Ҳусайн атрофида бирин-кетин унинг ака-укалари, невaралари ва ўғли азоб чекиб, қурбон бўла бордилар. Ҳусайн нафассиз жасадларни чодирлар ёнига қатор териб қўяётган, кун эса яримлаб қолган эди. «Алвидо!» — деди у зикр тушаётганларга қараб ва оиласи билан видолашиб, ўзининг сўнгги жангига киришди. Дастлаб ҳеч кимга зарба бермади, душманлар ҳам Пайғамбар набирасига қўл кўтаришга юраклари дов бермай турди. Ниҳоят лашкарбоши Шимир сингарилар ташаббуси ва «урҳо-ур»лари таъсирида аскарлар ярадор Имом Ҳусайнга ташландилар. Ҳусайн ўзи ярадор бўлганлигини отининг юриш туришидан сезди. У мислсиз курашарди. Ироқ отлиқ аскарлари уни отдан уриб туширишди. Сўнгра бошини кесиб Язид саройига совға қилиб жўнатдилар. Воқеаларнинг бундай бурилиб кетганлиги уни қувонтирмади, лекин Ҳусайннинг кесилган бошини унинг тирик қолган ўғли Алига ҳурмат билан етказдирди. Язид неча марталаб Алидан узр сўраб, ушбу фожиага дахли йўқ эканлигига ишонтирмоқчи бўлди. Убайдулло берилган буйруқни бузиб ижро этганлигини, лекин бунга ҳеч ким ишонмаётганлигини баён этди. Унинг номи мангуга лаънатларга чулғанди.

(Боши рўзноманинг ўтган сонларида).

(Давоми бор).

ЯХШИДАН БОҒ ҚОЛАДИ...

Мен ҳеч қаерда бундай жаннатмакон сўлим боғни кўрмаган эдим. Бу ерда азим чинорлар шу қадар сероб эдики, ерга тангадек соя тушмас экан. Сунъий шалолалар, фавворалар, оғзидан сув пурковчи афсонавий балиқлар, эшилиб оқаётган анҳор — ҳамма-ҳаммаси дилга хуш ёқарди. Қадрдон ялпиз ҳидини туйдим. Кенг боғ тўрида олма, ўрик, шафтоли, анор дарахтлари ҳосилини кўтаролмай турибди. Лимонарий ҳам бор экан. Гулзордаги қийғос гуллар одамнинг баҳри дилини очади. Тоғ ҳавоси, турли сайроқи қушларнинг чағир-чуғури дилни яйратади. Токзорларни айтмайсизми, ҳамма-ҳаммаси дилга яқин, мароқли. Болакайларнинг бу ерда кўнгилли ҳордиқ чиқаришлари учун қулай шарт-шароитлар яратилган.

Мен таъриф-тавсиф этаётганим Сурхондарё вилояти ҳудудида жойлашган Узун район агросаноат бирлашмасига қарашли Павлик Морозов номли жамоалараро оромгоҳ. Бу ерда меҳнат аҳлининг 350 нафар ўғил-қизи ҳордиқ чиқармоқда. 45 нафар педагог ва бошқа хизматчилар болажонларнинг яйраб дам олишлари учун хизмат қилишмоқда. Оромгоҳ бошлиғи Файзула Назруллаев қилинаётган ибратли ишлар тўғрисида гапириб, Ислом Назиров, Мақсуда Саидова, Олим Кенжаев, Худойқул Каримов, Норали Хидиров, Комилжон Низомиддинов, Ҳабибулла Асадуллаев сингари ишчи-хизматчиларни ҳурмат билан тилга олди.

— Оромгоҳимизда болаларнинг ёзги таътилни қизиқиш ва мароқ билан ўтказишлари учун астойдил ҳаракат қилаётирмиз. Гарчи иқтисодий танглик даври бўлса-да, бизни қўллаб келаётган ташкилотлар меҳр-мурувватларини дариғ тутмаяптилар. Масалан, озиқ-овқат масаласи етарли ҳал қилинган — дейди у.

Ташкилий-тадбирий ишлар тўғрисида суриштирдим.

— Гапнинг тўғрисини айтиш керак. Ташкилий ишларимизни жонлантириш учун қўлдан келгунча ҳаракат қиляпмиз. Аммо ўзингизга маълум, «Пионер ташкилоти» тизими ҳам буткул ўзгариб кетди. Биз кашшофларнинг ўрнини босадиган «Болалар ва ўсмирлар» ташкилотининг ишларини ташкил этишда бироз қийналяпмиз, — деди оромгоҳ бошлиғи. Шунингдек, у янги ошхона қурилишининг битиши учун 100 минг сўм пул берилганлигини, аммо бу пулнинг қурилишни битириш учун етмаётганлигини, яна оромгоҳ учун ёпиқ бино зарур эканлигини, болалар кийимларини дазмоллаш учун дазмол етишмаётганлигини баён этди.

Оромгоҳдагилар билан суҳбатлашганимда бу ерни ташкил этиб, боғ-роғ, чаманзор бўстонга айлантирган мўътабар инсон Холмуҳаммад Қўлниёзов ҳақида фахр билан гапиришди.

Хосият опанинг ҳикояси

Холмуҳаммад акани катта-ю кичик бирдек ҳурмат қилишарди. У киши хуш феъл, вазмин, олижаноб бир инсон эди. Бундан 32 йил муқаддам Холмуҳаммад ака шу лагерга асос солганди. «Бир кам дунё» деганлари шу бўлса керак-да. Холмуҳаммад ака болаларни севардилар. Афсуски, бу инсон бир тирноққа зор эди. Яхши эсимда. Кунларнинг бирида шундай воқеа содир бўлганди.

Ўша йили баҳор серёғин келди. Ёмғир эзиб ёғар, ҳеч тинай демасди. Тоғдан қишлоққа сел балодек ёпирилиб келарди. Холмуҳаммад ака сел йўналишини ўзгартириш оромгоҳни асраб, қолиш ниятида дамбага ўзини урди. Афсуски, кучли селга бас келишга унинг қурби етмади. Сел бирдан унинг ўзини оқизиб, қувурга тиқиб кетди. Қувур ичидан нариги томонга оқиб чиққан Холмуҳаммад ака ҳушсиз эди. Унинг оёқлари синиб кетганди. Шўрлик узоқ вақт тўшакка михланиб ётди.

«Худонинг ўзи қози, вақт эса ҳакам», дейишади. Тўғри экан. Холмуҳаммад ака тузалиб элга қўшилди. Бундан барча хурсанд эди. Бечора зўр ғайрат-шижоат билан ишлади. Оромгоҳни обод қилди. Ҳар йили болаларимиз бу ерда ҳузур қилиб дам олишади. Ўзингиз ҳам кўриб турибсиз, бу жойнинг ажойиблигини.

— Хосият опа Холмуҳаммад ака ҳозир ҳаётмилар? — сўрайман суҳбатдошимдан.

Хосият опа оғир хўрсинди. Енги билан намланган кўзларини артди. Сўнг эса давом этди:

— «Яхшига турим йўқ, ёмонга ўлим», дейишади. Ҳақ гап экан. Шўрлик Холмуҳаммад ака 57 ёшида оёқдан қолди. Шу-шу тўшакдан қайта турмади...

Хосият опа мен билан хайрлашар экан, кўзларидан оқаётган ёшларини тўхтатолмас эди. Эл меҳрини қозонган Холмуҳаммад акага, олис ҳарбий хизматда юрган ўғлидан минг бир хавотир олиб яшаётган, Холмуҳаммад ака тақдирини эслаб юм-юм йиғлаётган мунис ва меҳрибон Хосият опага нисбатан дилимда меҳр туйдим.

Узун район халқ таълими бўлимининг мудири Исроил Назаровдан собиқ Павлиқ Морозов номли оромгоҳга Холмуҳаммад Қўлниёзов номи берилгани тўғрисидаги хушхабарни етказди. Шунда «Яхшидан боғ қолади» — деган мақол эсимга тушди...

Дашнободнинг виқори бор

Саратон тиғида жизғинак бўлган «жон» бу гўшаларда оромини топар экан. Кўкка бўй чўзган Дашнобод тоғи табиатнинг бир мўъжизаси, чўққидаги зумраддек қор олисдаги орзу мисол элас-элас кўзга ташланади. Тоғ этагида ҳайқириб оқаётган «Обизаранг» дарёси тошдан-тошга урилиб, жарангдор сас беради.

Қирғоққа чўнқайиб шиддатли дарёга термуламан. Зилол сувнинг мафтункор жозибасидан лол қоламан. Толиққан асабларим, беҳаловат жоним ором олганини сезаман. Шу дамларда табиатнинг мўъжизакор қудратига, шифобахш таъсирига қойил қоламан.

Дашнободликлар чойнакдек-чойнакдек анорлари билангина эмас, сўлим, жозибадор табиати билан ҳам фахрланадилар.

Виқорли Дашнобод бағрида жойлашган «Кооператор» оромгоҳи Сариосиё ноҳияси савдо тармоғига қарашли. Оромгоҳ ўрмонни эслатувчи улкан чорвоқ ўртасида. Бу ерда болажонларнинг мириқиб дам олишлари учун қулай шарт-шароит яратилган. Оромгоҳдаги мусаффо ҳаво, яшиллик болалар саломатлиги учун кони фойда. Афсуски, бу кўнгилли гўшада болажонларни учрата олмадик. Кимсасиз оромгоҳ ҳувиллаб турарди. Сабабини ноҳия халқ таълимидагилардан сўрадик. Аввало, йўлланмалар қимматроқ, иккинчи мавсумга келувчилар бор, — деб изоҳ беришди...

Шарофат ИСКАНДАР қизи.

МУШТАРИЙЛАР ДИҚҚАТИГА!

ОЙНОМАНИНГ ЯНГИ СОНИ

«Бошланғич таълим» илмий-методик, оммабоп ойномасининг навбатдаги 5—6-сонлари босмадан чиқди. Унинг дастлабки саҳифаларида «Таълимни қулайлаштирайлик» номли мақолада муаллифлар — педагогика фанлари доктори, профессор М. Очилов ва Ҳ. Олимжон номидаги Қарши давлат педагогика олий илмгоҳи доценти, педагогика фанлари номзоди Т. Ғаппоровалар таълим-тарбия жараёнини қулайлаштириш учун ўқитувчиларнинг бу ишга ижодий ёндашишлари муҳимлигини, ўқитувчи бир пайтнинг ўзида ҳам ўзи учун, ҳам ўқувчи учун қулайликни излаши лозимлигини таъкидлашади.

«Маърифий мерос» рукни остидаги «Миллий алифболар» сарлавҳали мақолада 30-йилларда қатағонликка учраган атоқли педагог-олим Ҳожи Мўъиннинг «Маориф ва ўқитувчи» ойномасининг 1926 йил 2-сонида чоп этилган «Ўзбекча алифболар тарихи» мақоласида «Устоди аввал», «Адиби аввал», «Биринчи муаллим», «Савод» каби бир неча дастлабки яратилган алифболар хусусида фикр юритади.

Бундан ташқари, ойномада чоп этилган «Алифбе даврида ўқишга ўргатиш» мақоласи, «Оқ теракми, кўк терак», «Дидактик ўйинлар», «Математика эрталиги» рукнидаги «Зукколар баҳси» кичик саҳна асари, изланувчан олим Ғани Жаҳонгиров тайёрлаган ўзбек халқ ўйинларидан иборат методик қўлланмадан айрим ўйинлар ўқувчилар диққатига ҳавола этилган.

З. ДЎСТМУҲАМЕДОВА.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи Маҳкам РАҲМОНОВ.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

БИЛИМ ЮРТЛАРИ ДИРЕКТОРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

ХЎЖАЛИК ҲИСОБИДАГИ «АЛОМАТ» МАРКАЗИ ҚУЙИДАГИЛАРНИ ТАКЛИФ ЭТАДИ:

— ПДК — 161 программалаштирилган намойиш калькулятори;

— ҳар бир кимё ўқитувчиси орзу қилиб юрган Д. И. Менделеевнинг ДТМ — 1 электрон намойиш жадвали;

— таълимнинг техника воситаларини монтаж қилиш (бир жойдан туриб дераза пардаларини тушириш, бир жойдан туриб аппаратураларни ишлатиш, экранни автоматик тарзда кўтариб тушириш, барча турдаги ўқув аппаратураларини таъмирлаш ва ҳоказолар);

— ишлар буюртмачи материалларидан, шунингдек ўз материалларидан бажарилади.

СИЗ БИЗГА МУРОЖААТ ҚИЛСАНГИЗ, ЖУДА ОЗ ВАҚТ ВА МАБЛАҒ САРФЛАЙСИЗ, ИШ СИФАТИ КАФОЛАТИНИ ЗИММАГА ОЛАМИЗ.

93-03-29 ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ ҚЎНҒИРОҚ ҚИЛИШИНГИЗ МУМКИН.

МАНЗИЛИМИЗ: ТОШКЕНТ ШАҲРИ — 700005, ОХУНБОБОЕВ КЎЧАСИ, 25 «Г».

ХЎЖАЛИК ҲИСОБИДАГИ «АЛОМАТ» МАРКАЗИ.

Таъсис этувчилар: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Педагогика жамияти

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул секретарь — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 33-04-21, 52-35, нашриёт диспетчери — 32-78-94, нашриёт телефон станцияси навбатчиси — 33-90-50.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

№ Г. — 240. ИНДЕКС: 64595. Босишга топшириш вақти 20.00. Босишга топширилди 20.00.

Тиражи 10601.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12